

קדושת ציון

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו ♦ דרישת ציון על טהרת הקודש
ג'ציון 5, חודש אדר ה'תשע"ח ♦ מופץ ב-20,000 עותקים בכל ריכוזי היהדות החרדית

דעת תורה

הגאון רבי שמואל הומינר זצ"ל ב

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

ג

ימי הפורים וירושלים

הרב אבא שלמה גולדברג ו

אהבתי אתכם אמר ה'

הרב אליהו ברים

ה

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים יא

ספר 'זיואל משה'

הרב חיים והב טו

טו

בענין מצות זכור

הרב דוד שניידר יח

קריאה לציבור החרד"לי

הרב יהודה אפשטיין כב

כב

איה מקום כבודו

הרב מנשה בן-יוסף כה

מסירות נפש על כיבוש א"י

בעקבי הצאן כח

כח

החינוך בזמן השופטים ובימינו

הרב נפתלי סופר לא

זיכוי הרבים

אפשרויות התרומה לאגודה ה

ה

לזכר נשמת

שמואל שמשון בן ר' ישראל,
לאה מרים בת ר' ישראל, ר' יהושע בן יונינה

הגאון רבי שמואל הומינר זצ"ל

מתוך הספר "עבד המלך" פרשת מסעי

ארץ ישראל - ירושה ומתנה

אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל מוחזקת היא לנו בירושה מאבותינו, כדכתיב בפרשת וארא וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂאתִי אֶת יְדֵי לְתַת אֶתְּהָ לְאֶבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֶתְּהָ לְכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי ה', ואמרו בכבא בתרא (ק"י) ונתתי אותה לכם מורשה - ירושה היא לכם מאבותיכם.

גַּם יש לנו זכות מתנה בארץ ישראל, שהשי"ת נותן לנו את הארץ, ולשון ירושלמי (ב"ב פ"ח ס"ג) רבי יוחנן מתיב והבאתי אתכם אל הארץ וכו' ונתתי אותה לכם מורשה, אם מתנה למה ירושה, ואם ירושה למה מתנה, אלא מאחר שנתנה להם משום מתנה, חזר ונתנה להם לשום ירושה.

יהיה בעינינו כל יום כאילו היום נתנה לנו

כתיב והיה "כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך" למדנו מזה על החביבות הגדולה עד מאד שיהיה לנו לארץ ישראל, ובכל יום ויום יהיה בעינינו כאילו היום הזה נתן לנו השי"ת למתנה את ארץ ישראל, ארץ חמדה טובה ורחבה, לרשת אותה, ולשבת בה. ולשון המכילתא "ונתנה לך" שלא תהיה בעיניך כירושת אבות אלא תהיה בעיניך כאילו היום נתנה לך.

כתיב "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה ויחננו" למדנו מזה על החביבות הגדולה עד מאוד שיהיה לנו לארץ ישראל הקדושה והטהורה, ומרוב חביבותנו נתגלגל בעפרה ונגשק אבניה. גדולי החכמים היו מנשקים על תחומי ארץ ישראל ומנשקים אבניה ומתגלגלים על עפרה. וכן הוא אומר "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה ויחננו" (ירמיה' מ"ב פ"ב ס"ז).

צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל, ולפיכך היו האמוראים מנשקים עפרה ואבניה בכואם אליה, כי כשם שבחר הקב"ה בישראל, בחר בארץ ישראל, וייחד אותה להם, ואין נקראים גוי אחד אלא עמה, שכך פירש רשב"י על מקרא שכתוב "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (מדרש י"ט).

העדפת המגורים בה על פני חי רווחה בחו"ל

צריך כל איש ישראל לחבב את א"י ולבא אליה מאפסי ארץ, בתשוקה גדולה, כבן אל חיק אמו, כי תחילת עווננו שייקבע לנו בכיה לדורות יען כי מאסנו בה, שנאמר 'וַיִּמָּאֶסוּ בְּאֶרֶץ חֲמֻדָּה לֹא הֶאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ', ובפדיון נפשנו מהרה יהיה כתוב "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה ויחננו" ושם אומר "אתה תקום תרחם ציון" (מדרש י"ט, ס"ט).

חסדי השי"ת גדלו עלינו, ועוזר לנו שבכמה שעות יכולים לעוף באוויר ולבא לארץ ישראל אף מארץ רחוקה מאוד כגון אמריקע, וגם באוניה כבר יכולים לנסוע בעה"י בימים ספורים מא"י לאמריקע.

וכל מי שביכולתו לעשות כן - יעשה זאת מהרה ויבטח בהשי"ת בכל לבו שלא יאונה לו שום רע, וכבר רבים מבני עמנו עושים כן ומעופפים באוויר בשמחה, כדי לזכות מהרה לבא ולשבת בארץ ישראל בקדושה ובטהרה, כפי רצון בוראנו יתעלה.

ולישון הגמרא בכתובות (ק"ג). רבי זירא כי הוה סליק לא"י, לא אשכח מברא למעבר, נקט במצרא וקעבר נפירש רש"י, נקט במצרא - יש מקום שאין גשר ומשליכין עץ על רוחב הנהר משפה לשפה ואינו רחב לילך עליו כי אם אווז בידיו חבל המתוח למעלה הימנו קשור שני ראשיו בשתי יתירות אחת מאכנ

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

כספו לתרומת הלשכה, ואם לא יעשה כן – אנו נדחה את קרבנו.

על חשיבותם של התמידים והמוספים כבר הרחיב הנצי"ב לכל אורך פרושו על התורה, שהם המקיימים את העולם ומכחם יורד שפע הפרנסה לכלל ישראל. אולם כאן רצוני לעמוד על נקודה אחת, והיא מה שהוזכר לעיל, שרק מתרומת הלשכה ניתן להביא את אותם קרבנות שהקרבתם הכרחית היא לקיום האומה, שענין זה שורשי הוא בעיני התורה וחז"ל הנושאים את דברה. וכך מובא במנחות ס"ה. – "שהיו צדוקים אומרים: 'יחיד מתנדב ומביא תמיד, מאי דרוש? את הכבש האחד תעשה [לשון יחיד] בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, מאי אהדרו? את קרבני לחמי לאשי... תשמרו [לשון רבים], שיהיו כולן באין מתרומת הלשכה". הלכה זו, האמורה בענין יסודי זה של התמידין והמוספין, מגלמת את הרעיון היסודי בעבודת ה' של כלל ישראל –

בחודש אדר עוסקים מטבע הדברים בימי הפורים, אולם בטרם נגיע לימים נשגבים אלו, נעיין מעט במה שקודם לפורים הן במעגל השנה והן מבחינת מקור המצוה – מצות נתינת מחצית השקל לתרומה הלשכה. 'באחד באדר משמיעין על השקלים' – כך שנינו במשנתנו, והנה דבר בעתו מה טוב הוא, שבאותה עת בשנה נהגו ישראל לקרוא את הפרשות העוסקות בבנין המשכן, החל בתרומה וכלה בסוף חומש שמות. המשכן, ולאחריו המקדש, מגלמים את תכלית העולם, שהיא שכירת ה' בעולמנו זה, והיא התכלית הנעלית ביותר, כפי שבאר רבנו הגר"א בשיר השירים א', ב' – עיי"ש. וראוי לעמוד כאן על התפקיד המיוחד של השקלים במקדש, ובתרומת הלשכה, אליה מעלים כל ישראל את שקליהם. מלשכה זו מביאים את קרבנות הציבור – התמידין והמוספים, וההלכה הפסוקה היא שגם אם ירצה אדם כלשהו לתרום משלו ולהביא מכספו קרבנות ציבור, הוא יצטרך לתרום את

המשך דעת תורה

כתיב בתהלים (מ"ז) 'אמר מי יתן לי אבר פיונה אֶעֱוֹפָה וְאֶשְׁכְּנָה, הִנֵּה אֲרַחֵק נֶדָד אֶלֵּין בְּמִדְבָּר סְלָה, מוֹטֵב לֵלֹן בַּמִּדְבָּרוֹת שֶׁל א"י וְלֹא לֵלֹן בַּפִּלְטֵרִין שֶׁל חו"ל' (גר"ר ל"ט).

דוד נתאוה לארץ ישראל שנא' (תהלים פד) בחרתי הסתופף בבית ה', מהו הסתופף, רבי תנחום ברבי חנילאי ורב, חד אמר דוד אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע אפילו יש לי פרקלטין וטרקלין בחוצה לארץ ואין לי אלא הסף בא"י בחרתי הסתופף, וחד אמר אפילו לא יהא לי לאכול בא"י אלא סיפוף של חרובין בחרתי הסתופף [תנחומא פ' רלח].

ואחת מכאן בשני עברי הנהגה]. אמר ליה ההוא צדוקי: עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודניכו, אכתי בפזיזותייכו קיימיתו אמר ליה: דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנא מי יימר דזכינא לה.

המגיד אמר לרבנו הבית יוסף וחבריו: עלו לא"י, כי לא כל העתים שוות ואין מעצור לה' להושיע ברב או כמעט, ועיניכם אל תחוס על כליכם כי טוב ארץ העליונה תאכלו, אם תאכו ושמתם טוב הארץ ההיא תאכלו. לכן מהרו ועלו וכו' כי יש לאל ידיכם, רק שאתם מוטבעים בטיט חמדת תבל והבליו. [עיי' בשל"ה

שנבעת נ"מ י"א].

החילונית כיום 'להפריד את הדת מהמדינה'. גישה זו מחובתנו לעקור! עלינו לחדש את המושג של כלל ישראל כאומה העומדת לפני ה', עלינו להקים חברה שלמה, ובה לא רק כהנים ולא רק רבנים ואנשי־דת עובדים את ה'. בחברה היהודית האמיתית, אשר תקום כאן בעזר ה', נוכל למצוא חקלאים ורופאים, מהנדסים וסוחרים, משוררים ואדריכלים - אנשים מכל הסוגים והמינים - אשר כולם יחדיו משעבדים את לבם לה'. תהיה זו חברה קדושה אשר מבטאת בפועל את שכירת ה' בעולמנו זה.

ומכיון שהזכרנו את מחצית השקל במשמעותו המקורית, לא נמנע מלהזכיר גם את הזכר למחצית השקל' של אגודת "קדושת ציון", כפי שתראו בתוך העלון, שם הסברנו על חשיבות הענין.

ימי הפורים, כמובן, תופסים מקום נכבד בחודש זה, ושני מאמרים נפלאים מאירים את משמעות היום באופן מיוחד. הרב אבא שלמה גולדברג מורה לנו על המשמעות של פורים דמוקפיין בירושלים ובכלל על היחס של ארץ־ישראל וירושלים לאירועי המגילה. שוב אנו מוצאים כיצד מרכזיותה של ארץ־ישראל בחייו של העם עומדת ביסוד תקנות רבותינו שבכל הדורות. המאמר השני הוא של הרב אליהו ברים, אשר קוראי העלון כבר מכירים היטב מדבריו המאלפים בסדרי עבודת ה' של הפרט. במאמר זה ניכרות היטב טביעות אצבעותיו של ספר מסילת ישרים, אך הפעם תוך דגש על עבודת היום, סוד היין, האהבה ועמידתו הנכונה של היהודי ביום זה. אף המדרו 'שאלת ציון' של הרב דוד שניידר מוקדש לאופן קיומה של מצות זכור תוך היחסות לגרמנים הארורים, אשר גלמו את תפקידו של עמלק בעת האחרונה.

הרב ברים לא סטה אף החודש ממסלולו בדרכי העבודה הרגילים של כל השנה, ובאמצעות

הקב"ה, בכואו להשכיך את שכנתו בארץ, רצה דווקא באופן זה, שהשכינה תשרה על אומה שעובדת אותו, ולא על יחידים כאלו או אחרים. ועל נקודה זו אנו משתדלים כאן ב"קדושת ציון" לעמוד שוב ושוב, שכן היא המפתח להבנת תפקידנו בעולם בכלל, ובתקופתנו הרת־הגורל בפרט. לה' אין חפץ באישים בודדים המתנתקים מהחברה על־מנת לעבדו! ה' רוצה שהאדם יעבוד אותו דווקא מתוך מציאות של חיים חברתיים, של אומה שלמה, ובה כלל סוגי האנשים, כאשר לכל אחד תפקיד בקיומה הנאות של החברה, וכולם יחדיו מתוך אחדות דבקים במטרה של קרבת אלהים. המקדש בא לבטא את הקשר של ה' עם כלל ישראל. קרבנות הציבור, אשר מכוחם יורד לעולם שפע הפרנסה - חייבים לבוא דווקא מתרומת הלשכה של כלל ישראל, שכן הם שייכים לאומה, לא ליחידים. הצדוקים כפרו בעצם המושג של עם ישראל כאומה, אשר במסגרתה כולם כאחד מתקרבים לה'. הם רצו 'דת' ככל הדתות הנפסדות של העמים, שם הכהנים מופרשים מהחברה, הם לבדם עובדים את הא', בעוד המון העם חי ככל עם אחר. הפרדה זו בין 'דת' לחיים מדיניים של אומה היא שורש כל רע, והיא העומדת ביסוד הדרישה

לה' אין חפץ באישים בודדים המתנתקים מהחברה על־מנת לעבדו! ה' רוצה שהאדם יעבוד אותו דווקא מתוך מציאות של חיים חברתיים, של אומה שלמה, ובה כלל סוגי האנשים, כאשר לכל אחד תפקיד בקיומה הנאות של החברה, וכולם יחדיו מתוך אחדות דבקים במטרה של קרבת אלהים

לתומכי וידידי האגודה! ניתן להיות מנוי על עלוני "קדושת ציון" ותוך כך ליטול חלק באחוקת העלון. מתרומה בסך 10 ש"ח לחודש ומעלה, ניתן יהיה לקבל את העלון עד לבית. באותה הזדמנות ניתן להזמין גם כמות של עלונים לצורך חלוקה. לפרטים ניתן להתקשר למספר 052-7137627, או במייל - yyy7@neto.bezeqint.net

מנוי!

במדור "דעת ציון" חרגתי מהמנהג הנהוג בעלון זה הפונה בעיקרו לציבור החרדי, ופניתי במכתב מהלב לציבור המכונה 'חרד"לי', אשר רבים מתוכו הם בעלי לב טהור לאביהם שבשמים, ועל-אף שהעלון מיועד בראש ובראשונה לציבור החרדי, נודע לנו כי רבים מקרבו קוראים אותו בשקיקה. במכתב זה השתדלתי לעמוד על שורש הטעות שאנו רואים בציבור זה מתוך תקווה שהדברים יתקבלו ויחלחלו פנימה, ולכלל הפחות יעוררו דיון, אשר לפי הבנתנו הוא קריטי עבור אותו ציבור יקר.

במסגרת המדור "בעקבי הצאן" אנו פורעים כעת את חובנו מהעבר, שהבטחנו שנכתוב אודות חובת מסירות הנפש למען ארץ-ישראל. חלק קטן מהמקורות שקבצנו מובא בפניכם בחודש זה.

תכנית לימוד התנ"ך ממשיכה כסדרה, ובעלון זה תבוא טבלת הלימוד לחודש הקרוב. הרב נפתלי סופר מביא בפנינו הקדמה נצרכת לספר שופטים, אותו לומדים בחודש זה, וכדרכו של עלון זה מנסה ללמוד את הלקחים החשובים השייכים לימינו אנו.

מבצע 'שרי המאה' נמשך ביתר שאת גם בחודש זה.

חודש טוב ושמח,
העורך

הרב אליהו והבחור בן-ציון הוא ממשיך לעמוד על ענין הבחירה, על מהות המידות ועל הכלל הגדול, ולפיו על-ידי התבוננות נאותה ורצינות סבירה יכול כל אחד מאתנו לעלות לגבהים בסולמו של רבי פנחס בן-יאיר.

הרב מנשה בן-יוסף כדרכו יורד לשורש אמונת ישראל, ונוגע בנקודות העמוקות ביותר, כאשר כמו תמיד הוא עושה זאת בבהירות מדהימה הנובעת מהכלל הגדול, שהמקרא הוא בסיס לכל השקפה נכונה. מכלל דברי התנ"ך דולה הרב בן-יוסף פנינים יקרות, שזרזן זו בזו, עד שקמה ונצבת לה אמונת ציון במלוא פארה והדרה.

הרב חיים והב ממשיך אף החודש להשיב על טענות שונות שנאמרו ביחס להשגותיו על הספר 'יואל משה', ותוך כך מעמיד יסודות איתנים גם בפרשנות המקרא בסוגיות סבוכות הקשורות בזמן בית שני ובנבואות יחזקאל, למי הם נאמרו, האם נתקיימו ועוד.

דעת תורה מובאת הפעם משמו של הגאון רבי שמואל הומינר זצ"ל, מנקי הדעת שבירושלים לפני עשרות שנים. עיקר דבריו אינם אלא ציטוטים מחז"ל, אולם במילים שהוסיף משלו ובין השורות ניתן לחוש את הלב החם הפועם בחוזקה באהבת ציון וירושלים, כיאה לבניה השבים אליה וזוכים לראות בתחילת בנינה.

זיכוי הרבים

ניתן לתרום לאגודת "קדושת ציון"

גם באמצעות

077-3180775 @ yyy7@neto.bezeqint.net

079-5383396

20,000 עותקים!

העלון "קדושת ציון" מופץ בס"ד בכל ריכוזי היהדות החרדית בארץ וכן במקומות המרכזיים בארה"ב ב-20,000 עותקים.

לפרסומות נא ליצור קשר במייל
yyy7@neto.bezeqint.net

ימי הפורים וכבודה של ירושלים

הרב אבא שלמה גולדברג

את פורים לשני ימים. והלא כבר נאמר "תורה אחת תהיה לכם", והגמרא ביבמות בסוגיית 'לא תתגודדו' אף היא התחבטה בענין, וכן יש להבין מה פשר החלוקה לפרזים ומוקפין. והרבו להקשות ולשאול, לחקור ולדרוש, ואין כאן המקום להאריך, אך נשתדל לדלות מהדברים את הנוגע לענייננו.

תמצית הטענות כך הן -

א. ישנה חלוקה לפרזים ומוקפים, וחלוקה זו היתה קיימת כבר בזמן הנס עצמו, שלכן הפרזים עשו ב"ד והמוקפים בט"ו, שנאמר **"על כן היהודים הפרזים... כימים אשר נחו בהם היהודים"** (אסתר ט', י"ט; כ"ג).

ב. המוקפים נקבעו לכבודה של ארץ ישראל וירושלים, שהיתה חרבה באותה העת, ולכן בעינין מוקפין מימות יהושע בן נון דווקא.

גביא מעט ציטוטים מרבותינו הראשונים, שיתנו בידינו תחילת תמונה להבנת הענין.

כתב הרמב"ן (בחדושי למגילת ב. ד"ב עכשוו בירלנו) - "... והיא [ארץ ישראל] היתה חרבה, שעדיין לא בנו בה כלום משעת עלייתן, לא ראוי שיהיו ירושלים עיר הקודש וכל ערי יהודה וישראל הבצורות נדונות כערי הפרזים... זהו שאמרו בירושלמי ר' סימון בשם ר"י בן לוי חלקו כבוד לא", כי היתה חרבה באותן הימים".

והבית יוסף כתב (באר"ת הרפ"ח ס"א ד"ב ומ"ט רצ"ט) - "ואיכא למידק למה חלקו מצוה זו לימים חלוקים וקבעו יום מיוחד לפרזים ויום מיוחד לכרכים מה שאין כן בשאר המצוות?... היינו טעמא, כיון דמצוה זו הוקבעה בזמן חורבנה של ארץ ישראל ראו חכמים שבאותו הדור לעשות זכר לארץ ישראל בנס זה וכדאמרינן בפרק בתרא דר"ה

מפני מה ימי הפורים הוא גדולים יותר מימי חנוכה? והלא בחנוכה היה לכאורה נס גדול יותר! כך שואל רבנו הגר"א (מוצא זניקוטיס לתוכה פורים). ואם תשאלו מנין שפורים גדול יותר, מוכיח זאת הגאון משני טעמים - א. בפורים יש תקנה של איסור מלאכה. ב. בפורים תקנו אף חיוב סעודה. ועונה הגר"א על שאלתו, שהיות ופורים היה בחו"ל, וביהמ"ק היה חרב, ואעפ"כ הראה להם ה' את חיבתו - לכן מרבים שמחה בפורים.

מעתי יובן מדוע בנוסח 'על הניסים' שבפורים מזכירים שהנס היה בשושן הבירה, ואילו בחנוכה אין אזכרה לכך שהנס היה בירושלים עיה"ק.

על-פי אותו עיקרון שהבאנו לעיל מהגר"א, ניתן לומר, כי היות ונס חנוכה התרחש בירושלים, אזי אדרבה, זו סיבה לכך שהנס פחות משמח, בעוד שבפורים מתרבה ומתגדל הנס, שכן אפילו שהיינו בשושן - גם שם הצילנו ה', ולכך אנו מודים לו. ומקרא מלא הוא - "ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים..." (ויקרא כ"ו מ"ד), והגמרא דורשת אותו גם על פורים (מגילת י"ב), ונאמר שם במפורש, שאפילו בארץ אויביהם, ה' אינו מואס בישראל, וממילא נלמד, שוודאי אינו מואס בהם בארץ הקודש.

מכאן נלמד אותו יסוד, ולפיו העובדה שנס פורים לא היה בירושלים - אדרבה, זה מגדיל את מעלתו.

מעתי, אחר שהעמדנו יסוד זה, נבוא להבין כיצד יתכן, שהעיר היחידה היום בעולם, בה חוגגים בתורת ודאי את היום החשוב של פורים דמוקפין, היא ירושלים עיה"ק, והלא דבר הוא.

והנה רבותינו הראשונים והאחרונים, המפרשים והפוסקים יגעו לבאר מדוע ראו לחלק

פתאום מצאתם דרכים חדשות להסתדר על-ידין?
דרכים חדשות ונעימות, עד כדי כך שקובעים יום
משתה ושמחה, עד שהשמחה היא דווקא, דווקא
על כך שאתם יכולים להסתדר בלי ארץ ישראל
וירושלים? הלא מדובר על פגיעה עצומה בכבודם
של ארץ ישראל וירושלים, וכדי בזיון וקצף.

והפגיעה גדולה שבעתים, מילא ביום של
הפרזים, ממוות לחיים - גם קשה מאד שעושים
שמחה על אדמת נכר, אבל במוקפים - אתם
מתקנים שמחה על כך שיש לכם שלטון בלי קרית
מלך רב, אתם חוגגים חשיבות וגדולה של הערים
החשובות המוקפות חומה, בזמן שעיר האהים
מושפלת עד שאל תחתי? היתכן?!

קושיה עצומה זו
חייבת להביא למסקנה
אחת - לא רק שפורים
אינו **סותר** לירושלים, כי
אם אדרבה - פורים הוא
תוצאה של ירושלים!
חייבים לומר, שפורים
מלמד אותנו, כי השראת
השכינה על עם ישראל
בארץ ישראל, ירושלים
ובית המקדש, היא כ"כ
גדולה וכל כך חזקה, עד
שהיא משפיעה השפעות
של ירושלים אפילו
בחורבנה!!

ולכן מיושב כמין
חומר - אם אנחנו חוגגים
בשושן יום נוסף שמבטא
את שליטת עם ישראל,
וגדולתם וכבודם, דבר
כזה חייב לצעוק -
כבודה של ארץ ישראל
וירושלים, הנה תראו איזו
השראת השכינה יש שם,
לא רק כשבינה עליה,
והיא בנויה ועומדת, אלא
יותר מכך - היא שולחת

המשך בעמוד 2 למטה

דאית לן למעבד זכר למקדש, ולפיכך תקנו...
ויש קצת סעד לזה בדברי הרמב"ם.

וכך כתב הרמב"ם (מגילה ותוכנה פרק 6' הלכה ד' - ה')
- "כל מדינה שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע...
קורין בט"ו... שושן הבירה אף על פי שלא היתה
מוקפת חומה בימי יהושע בן נון קורין בט"ו,
שבה היה הנס, שנאמר וינח בחמישה עשר בו',
ולמה תלו הדבר בימי יהושע? כדי לחלוק כבוד
לא"י שהיתה חרבה באותו הזמן, כדי שיהיו קורין
כבני שושן ויחשבו כאילו הן כרכין המוקפין
חומה אע"פ שהן עתה חרובין".

אמנם, עדיין צריך להבין כיצד כל זה מתחבר
להתרחשויות במגילה שהובילו ל"על כן היהודים
הפרזים" ב"ד והמוקפים בט"ו, אשר שם ביארו
המפרשים כל אחד על פי דרכו (ועין להגמ"ה צ"ח
הג"ח על דרך הפשט ובמג"ח), שבצעם הפרזים פחדו
יותר, בגלל שלא היה להם היקף, ולא עזרה
מהשרים ומחיל המלך וכדומה, אשר הם ישבו
בערים המוקפות. מסיבה זו ניתן להבין מספר
נקודות - א. הם שמחו מעצמם. ב. היות והם נצחו
בעצמם, לא נשקפה להם כל סכנה. על כן היהודים
הפרזים נחו ב"ד, ובו חגגו מעצמם פורים, אולם
המוקפים שביום י"ג היו מוגנים יותר - דווקא שם
היו צריכים את הנס הנוסף של י"ד שהיה בשושן,
שבו הוכרע שהמלך נמצא לצד היהודים, והם
השולטים, ולהם תיקן מרדכי שיעשו בט"ו - כל
זה כמבואר במגילה.

וכך יש לבאר בעז"ה, איך הכל הוא בעצם
דבר אחד, דהנה מבואר, שאת פורים תקנו שני
ימים, והמשמעות של תקנה של יומיים היא שיש
תוספת נס, נס לפנים מנס. האחד הוא ההצלה
מגזירת הכליה, וזוהי שמחת הפרזים כנ"ל, והנס
השני הוא השמירה על היהודים הנובעת מכך
שעלו לגדולה, וזהו נס השייך לחגיגת המוקפין,
דהיינו לא רק ש- 1. ביום אשר שברו אויבי
היהודים לשלוט בהם, לא הצליחו. אלא ש- 2.
אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם!

אלא שכאן, בדיוק בנקודה זו, עומדת לה
שאלה נוקבת - כיצד זה שאתם, שבוכים על כך
שבלי ציון אברתם כל טובה, וערבה כל שמחה -

**בדיוק בנקודה זו,
עומדת לה שאלה
נוקבת - כיצד זה
שאתם, שבוכים על
כך שבלי ציון אברתם
כל טובה, וערבה כל
שמחה - פתאום מצאתם
דרכים חדשות להסתדר
על-ידין? דרכים חדשות
ונעימות, עד כדי כך
שקובעים יום משתה
ושמחה, עד שהשמחה
היא דווקא, דווקא
על כך שאתם יכולים
להסתדר בלי ארץ
ישראל וירושלים?
הלא מדובר על פגיעה
עצומה בכבודם של ארץ
ישראל וירושלים, וכדי
בזיון וקצף.**

אהבתי אתכם אמר ה' - לימי הפורים הרב אליהו ברים

וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם - קיימו מה שקיבלו כבר, וכך בטלה מודעא רבא לאורייתא, שקיבלו את התורה מאהבה. ופרש"י - "מאהבת הנס שנעשה להם", כלומר שמתוך שראו את אהבת ה' אליהם אף בזמן ההסתר והגלות, נוכחו לדעת, ש"טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת", שאף כאשר הקב"ה מוכיח את ישראל, לא סרה אהבתו ממנו. ואהבה מסותרת זו נגלית בימי הפורים.

ולפי מה שנתבאר נמצאנו למדים, כי עניינם המיוחד של ימי הפורים הוא **האהבה**.

דבר מהותי בעניין האהבה שאינה תלויה בדבר, הוא זה שאין הנותן מתוך אהבה כזו מתנה את מתנתו בדבר שיקבל מאהובו, אלא כל רצונו בעצם החיבור והקשר.

ומהו הדבר אשר חוצץ בפני הנתינה וההשפעה? "לחאוה יבקש נפרד". המציאות בה כל אדם אוהב את עצמו, היא אשר מונעת מהאדם את חיבורו לאנשים אחרים. בדומה לכך, הדבר אשר מונע מאתנו לעבוד את ה' מאהבה, הוא הרצון לדאוג לגופנו. דבר זה הוא תוצאה מאכילת האדם מעץ הדעת. היא אשר החילה עליו את הצורך של "בזעת אפך תאכל לחם", היא אשר הכניסה בו את התאוה ואת הצורך לדאוג לפרנסתו ולרווחתו, היא זו שהפכה את גופו לחומרי, לבן מוות, לכלי שיש לשמור את חייו. ללא כל אלו, אין מקום לפחד, אין מקום לקנאה ואין מקום לשנאה.

ואהבת לרעך כמוך - אני ה'

הקב"ה ברא את עולמו בכח האהבה. רצונו לתת ולהטיב הטבה שלמה, ללא כל תועלת לעצמו חלילה. "אם צדקת מה תתן לו".

"כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תפנית כ"ט).

בימים אלו, ימי הפורים, רב הנסתר על הגלוי. השתלשלות הנס כולה התרחשה בצורה נסתרת, וזאת על-מנת ללמדנו את השגחתו עלינו גם בשעה שהוא מסתיר פניו מאתנו. "אכן אתה א' מסתתר א'הי ישראל מושיע" (ישעיהו מ"ח, ט"ו).

ננסה בשורות הבאות בעז"ה לעמוד על מעט מתוכנו ומסודו של היום הזה, היום בו ראו כל אפסי ארץ את ישועת א'הינו, מקווה ישראל המושיעו בעת צרה.

כדי לעמוד על תוכנו של יום, יש להתבונן במצוות אשר ציוותה התורה או בתקנות אשר תקנו חכמים, היודעים את סודו של היום, ועל-פיו תקנו את התקנות המתאימות לו.

הנה בימי הפורים נצטוונו במצוות הכתובות במגילה, "לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (אסתר ט', כ"ג). חז"ל הפליגו מאוד במצוות המשתה ואמרו "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה ז').

והנה, אף שמצאנו בכל המועדים את מצוות השמחה, נראה שיש כאן הפלגה רבה בכך, ואף שבכל הרגלים אנו מצווים להחיות לב נדכאים, כאן היא מצווה בפני עצמה, ואף נצטוונו לשלח מנות גם לאשר נכון לו, איש לרעהו, כדי להרבות באהבה ובשמחה. ובוודאי החיוב לשתות עד דלא ידע הפלגה רבתא היא.

ונראה לעמוד על הדברים בס"ד.

פורים - אהבה מסותרת

אמרו חז"ל בגמ' (שבת פ"ה, ת), שבימי הפורים חזרו וקבלו את התורה עליהם, כמו שכתוב "קימו

הכוח המרכזי אשר מאפשר להדבק בה, להתחבר לטוב האמיתי, להתגבר ולמשול בחומר, הוא האהבה. זהו הכח שעל ידו אדם יכול לצאת מנקודת הרווח האישי שלו, ולעשות ולפעול עבור זולתו במסירות מוחלטת.

אני אוהב. כי אני רוצה לתת. אני רוצה להטיב.

וואת, משום שאהבה היא למעלה מן הדעת. "באהבתה תשגה תמיד". "על כל פשעים תכסה אהבה". במקום של אהבה אמיתית, אין מקום לשיקולים של רווח אישי, אנוכי. אהבה היא מעבר מעבר למשפט, מעבר למערכת התוצאתית, מעבר לשיקולי דעת. אהבה היא אף על פי אף על פי שלא מגיע, אף על פי שאני מפסיד. ככה, כי אני אוהב. כי אני רוצה לתת. אני רוצה להטיב.

אך ברצונו להטיב הטבה שלמה, ברא את כוח הרע ואת הנהגת השקר והעונש. רצונו היה, שהרע ישמש אך ורק ככלי להבאת הטוב השלם. גם החומר אשר נברא מכוח הסתר פניו, נברא לצורך הבאת הטוב השלם. הנהגה זו, הנהגה שיש בה 'טוב ורע' 'שקר ועונש', היא הנהגת המשפט.

חטא עץ הדעת יצר אצל האדם את ערכוב הדעת. תחת 'דעת אהים', דעת של אמת, של טוב אמיתי, נוצרה דעת אשר מערבת ומבלבלת את הטוב והרע, ומדמה את חיי החומר החולף, לטוב. הכוח המרכזי אשר מאפשר להדבק בה, להתחבר לטוב האמיתי, להתגבר ולמשול בחומר, הוא **האהבה**. זהו הכח שעל ידו אדם יכול לצאת מנקודת הרווח האישי שלו, ולעשות ולפעול עבור זולתו במסירות מוחלטת.

המשך ימי הפורים וכבודה של ירושלים

אם עכשיו אין לו חומה! ואם כן יוצא, ששמחתנו כבר היום יונקת מתוך אותה שמחת עולם על ראשם של "וקם הבית אשר בעיר".

ולא לחינם פרק ראשון במשנה במסכת מגילה, שמתחיל בכבודה של ירושלים, מסתיים במילים 'קדושת ירושלים אין אחריה היתר'! והמסכת כולה מסיימת ב'אין מפטירין בהודע את ירושלים', שאסור לדבר בגנותה של ירושלים.

העיר היחידה מלבד שושן שנזכרת במגילה הלא היא ירושלים, וחשוב למגילה להדגיש ולהבהיר לנו, שנדע מי הוא מרדכי, מרדכי הוא איש ירושלים – "אשר הגלה מירושלים". רק כך נוכל להבין את הסיפור.

ובשנקרא את המגילה, בארץ ישראל, ובפרט בעיר אשר לא חומה, נתפלל מעומק ליבנו ש"וקם הבית אשר בעיר" ו"פרוות תשב ירושלים" (מכ"ב ז, ט), "ואני אהיה לה נאמיה" חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה" (ט"ז).

ונגיל ונשמח עד דלא ידע,

כי אם בחורבנה כך, בבנינה על אחת כמה וכמה!

זרועות ארוכות אפילו עד שושן הבירה. ומכאן נלמד, שאם יש תקומה לישראל כל כך גדולה ברוחניות ובגשמיות בזמן החורבן והגלות – זהו סימן לך, שכבודם של א"י וירושלים כל כך גדול, עד שהם משפיעים אפילו בחורבנם, ואפילו בשושן הבירה!

כשיהודי רואה שבעומק הגלות של שושן הבירה יש מצב של 'ונוח בחמישה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה', הוא חייב לראות בזה את כבודה של ארץ ישראל וירושלים, עד להיכן קדושתן מגעת, ופורצת מפיו הקריאה (ויקרא כ"ט) – "ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה". 'איש' – זה הקב"ה. 'כי ימכר בית מושב' – בית שבו מושב אהים, "עיר חומה" – זה ירושלים (פס"ל לוי"ה ק). מבשרת לנו התורה שמה שיקרה זה "וקם הבית אשר בעיר", ובאיוו עיר מדובר – "אשר לא חומה", ואומר רש"י: "לו' קרינן, אמרו רז"ל אל ע"פ שאין לו עכשיו. הואיל והיתה לו".

וזו עצמו מה שפורים מבשר לנו – לא רק שאין כאן פגיעה בכך שמדובר בעיר אשר לא חומה – שאין לו עכשיו חומה – שא"י וירושלים חרבות, אלא אדרבה, 'לו' קרינן, וזה משפיע אפילו כך, ולכן בעינינו מוקפות מימי יהושע גם

זה מה שתיקנו לנו חז"ל כרמזו לאשר קורה ביום זה. בנס הפורים הקב"ה בקע את הנהגתו בשכר ועונש, ופעל כפי רצונו המוחלט, להטיב על כל פנים. הנהגת הדין, 'הדעת' נסתלקה, וזכינו לנס שלא ע"פ מעשינו, אלא "מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבועה..." [דבר זה רמזו אף הוא בעניין היין - 'תירושי המשמח אלים ואנשים']. ובהיגלות הנהגה זו, הנהגת יחוד ה' - הנהגה אשר פועלת שלא לפי מעשי בני האדם אלא מתוך רצון ה' לגלות יחודו - אין כל משמעות לשכר ולעונש. אין כל משמעות לבחירה של בני האדם ברע. בפניה להנהגה זו, בתשובה מאהבה, שלא מתוך חשש להפסד, אלא מתוך הבחירה הפנימית באמת - גם זדונות הופכות לזכויות. במצב כזה, הרע עצמו הופך לטוב, בהיותו משמש בעל כורחו את רצון ה' בעולם. ובמצב כזה, אין הכרה בין ארור המן לברוך מרדכי. הכל מתברר למפרע כמשמש את הטוב.

**"ואהבת עולם אהבתיך...
עוד אבנך ונבנית..."**

דורנו זה דומה עד מאוד לדור נס הפורים. אך לא מזמן עמדו עלינו לכלותינו, בשעה שבין ה'פקידה' ל'זכירה'. ואף שלדאבון לבנו לא זכינו לנס הצלה כבזמן מרדכי ואסתר, הרינו הולכים ורבים אוכלים ושותים ושמחים, יושבים על הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו. ולא מכוח מעשינו, לא בצדקתנו וכיושר לבבנו שבנו לארץ נחלת ה', אלא למען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותינו, מאהבת ה' אותנו ומשמרו את שבועתו, למען שמו אשר בו נקראנו, לבלתי החל לעיני הגוים, באהבתו ובחמלתו גאלנו. אף אנו נדרשים לשוב ולעורר את אהבתו, אחר אשר חפץ הוא בה, לדרוש אותו ולהרבות בעבודתו מתוך אהבה, כבנים לאביהם וכרעיה לדודה, ולהרבות באהבה בין איש לרעהו, כרצון ה' כמאמרו "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". לשמוע בליבנו את קולו של הנביא מלאכי, הוא מרדכי [לדעה אחת בגמ' המכריז באווננו: **"אהבתי אתכם אמר ה'"**].

"נכנס יין יצא סוד"

וזה סודו של היין.

"יוסיף דעת יוסיף מכאוב". הדעת, בהיותה 'דעת טוב ורע', היא אשר מראה את צדדי ההפסד, ומחזקת את הנפרדות, על כן היא אשר חוצצת בין איש לרעהו. אך בכח היין לפוגג את השפעת הדעת ולהסיח אותה מלראות את צדדי ההפסד, ואף להחליש את כח הגוף וצרכיו, כמאמר הכתוב: "היכוני כל חליתי הלמוני כל ידעתי..." "ישתה וישכח רישו"...

ובשעה זו יכול כוח הנשמה, 'דעת אלים', ה'סוד' שבאדם, להופיע ולצאת לאור, ולגלות את עוצמות האהבה המסותרת, הרצון להידבק בה' שלא על מנת לקבל פרס, הרצון להטיב איש לרעהו יהיה מי שיהיה. בשעה זו אין ריווח והפסד, אין כאב וצער ואפילו אין אסור ומותר. אז נפלות המחיצות בין אנשים, ויכולה האהבה לחבר ביניהם.

בשעה זו, "יתהלך במישרים - כל העולם דומה עליו כמישור", ואם האדם ישר בלבו "יש בו מדעת קונו" ש"טוב וישר ה', על כן יורה חטאים בדרך", אם הוא דבק בעץ החיים, בכוח של קודם החטא, ש"אלהים עשה את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים", אזי הוא "מתפתה ביינו". יושרו הפנימי מתגלה בכל עונו, "כל המתיישב ביינו יש בו מדעת שבעים זקנים", סוד ה' השוכן בקרבו מופיע במלוא הודו.

בשעה זו, "יתהלך במישרים - כל העולם דומה עליו כמישור", ואם האדם ישר בלבו "יש בו מדעת קונו" ש"טוב וישר ה', על כן יורה חטאים בדרך", אם הוא דבק בעץ החיים, בכוח של קודם החטא, ש"אלהים עשה את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים", אזי הוא "מתפתה בינו". יושרו הפנימי מתגלה בכל עונו, "כל המתיישב בינו יש בו מדעת שבעים זקנים", סוד ה' השוכן בקרבו מופיע במלוא הודו

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק ז]

האהבה והיראה, משום שכך גם נמנעים הנזקים וגם העבודה מתקדמת בנחת ובקלות. ומה השאלות על זה?"

"זו לא באמת בחירה"

"דבר ראשון, אחרי מחשבה אני חושב שאין זה מדויק לקרוא להתלבטות של בעלי החיים 'בחירה'. הם אמנם אינם מוכרחים לעשות מעשה מסוים, אולם אכן מוכרחים הם לעשות אך ורק את הדבר שיותר טוב להם! כל הבחירה שלהם היא רק מה יהיה להם יותר טוב! שהרי אין באפשרותם להחליט להזיק לעצמם."

"אתה צודק... השתמשתי במילה 'בחירה' רק כדי להבהיר את הדברים. יתכן שעוד נמשיך להשתמש במילה הזו, אך זו תהיה בדרך השאלה. ה'בחירה' של בעלי החיים אינה בחירה, מפני שהיא תמיד תיקח אותם לאותה מטרה - להמשיך לחיות. הבחירה שלנו, לעומת זאת, אכן אינה מוכרחת כלל. היא באמת בחירה בין טוב לרע, בין חיים למוות, כמו שהרחבנו. יש לך עוד שאלה או הערה?"

"כן. א - לפי מה שהבנתי מהשיחה הקודמת, הנפש שלנו תמיד תמשוך לרווח שלה, שזה יהיה בדרך כלל ליהנות, לנוח, להימנע מסבל ומקושי וכדו', אלא אם כן השכל מכוון אותה לערך גבוה יותר ו'מאלץ' אותה להתאמץ ולעשות מעשים שלא נוחים או לא קלים לאדם. על זה קשה לי, שהרי יש הרבה בני אדם שמתאמצים הרבה, ואף מענים את הגוף שלהם לפעמים, לא בשביל איזה ערך, אלא עבור כל מיני הישגים, כמו ממון, כבוד, פרסום או שלטון, או אפילו סתם כדי לחוות חוויות כאלה ואחרות - של פחד, של הצלחה או של עוצמה. אתה מביין על מה אני מדבר, כן?"

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלבו סלבו המסלה סקלבו מאבן הרימו גם על העמים".
(ישעייהו ס"ג)

"שבעה שמות יש לו ל'יצה'ר... ישעיהו קראו מכשול, שנאמר (ס"ה): 'ואמר סלבו סלבו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי', יחזקאל קראו אבן... (סוכה נ"ג)."

"שלום עליך רבי אליהו."

"עליך השלום רבי בן-ציון! רוח פיטית שרתה עליך היום... נו, הוצאת תשובות לשאלותיך מתוך מה שדיברנו בפעם הקודמת?"

"אה... ברמה מסוימת כן, אבל יש לי כמה שאלות על מה שאמרת אז, אם תבאר לי אותם אולי אבין יותר."

"האמת, שאני לא רוצה לסטות מהמהלך הכללי שלנו ולהיסחף לנושא צדדי, זה נושא מעניין שאפשר לעסוק בו הרבה. תשאל, ונראה אם כדאי לעסוק בזה או לא."

"טוב... בפעם הקודמת הסברת את עניין הבחירה הייחודית של האדם, שהיא בחירה בין ה'נכון' ל'נעים', שזו בחירה בין השכל והחומר, לעומת בעלי החיים שבחרים בין הרווח להפסד. אחר כך אמרת שהנפש שלנו בוחרת באופן דומה לבעלי החיים, מעדיפה את מה נראה לה יותר טוב. ומכך למדת שהדרך להתקדם היא ע"י שנטמיע בנפשנו את ההבנה שהנכון הוא הטוב, הוא החיים, ובכך שנגדיל את הרווח שבמצווה או את ההפסד שבעבירה או את שניהם וכו'."

"יפה. עוד הבנו בעז"ה, את הסכנה שיש בכפיה של הנפש למעשים שלא מתפרשים אצלה כטוב, ומשם הצורך להתקדם בהדרגה, ומעל הכל, הצורך לעבוד בחשק ובשמחה, שבאים ע"י

"כן... זו שאלה נכונה. זה היה א', מה עוד רצית לשאול?"

"מה אומרת המילה הזו?"
"אה... יש מידות טובות ויש מידות רעות, וצריך לשבור את המידות, וכל העבודה שלנו היא בזה, ותיקון המידות זו הקדמה לפני קיום המצוות ולכן הם לא מפורשים בתורה, ועוד הרבה דברים יש על המידות."

"ב - הצגת את כל ההתמודדויות כאילו הן שיקול של רווח והפסד, ואפילו אמרת בפירוש, שבמקום בו הרווח לא יהיה משמעותי דיו - אין כמעט סיכוי שהאדם יבחר בטוב. והנה, תראה אנשים רבים, וגם אני מרגיש ככה לפעמים, שאין לי שום רווח ממה שאני צריך לעשות, ופעמים שיש לי אפילו הפסד ניכר, ואעפ"כ אין לי אפילו הוה אמינא שלא לעשות מה שצריך או לעשות מה שאסור. זה לא מסתדר עם מה שאמרת. הא? מה אתה אומר?"

"נכון מאוד. אבל מה הן המידות?"
"יש הרבה מידות! כל ספר 'אורחות צדיקים' עוסק בזה, וגם במסילת ישרים מובא על זה, ובעוד הרבה ספרים!"

"אני אומר שאתה שואל כעניין, ואני גם אומר שאני נהנה לראות שאתה שם לב לעצמך ולמה שגורם לך לעשות או לא לעשות דברים. זו מעלה עצומה."

"כן, אבל מה הן??? תכונות? מעשים? מחשבות?"
"אה... לא יודע... אדם שכוּעס נקרא שיש לו מידת הכעס, אדם שמתקמצן, נקרא שיש בו מידת הקמצנות, וכו'!"

"שכוייח. ולעצם העניין. תענה על זה עכשיו או שזו יציאה מהמהלך?"

"אז מידה זו התנהגות?"
"אולי..."

"זו לא יציאה מהמהלך, אלא אדרבה. אני מתפעם מהסייעתא דשמיא שיש לנו, ששוב אתה שואל שאלות שממש מכניסות אותנו להמשך המהלך."

"אם כן, אדם שמתגאה בליבו אבל לא מתנהג כבעל גאווה, אין בו מידת הגאווה? תראה בפירוש במס"י שלא כך! 'רעות בעצמן ורעות בתולדותיהן...' כלומר שמידה אינה ההתנהגות אלא הדבר שגורם להתנהגות!"
"טוב, תסביר."

"יופי, רק עוד שאלה אחת. בכל העניין של הבחירה, אתה מציג כאילו יש שכל מצד אחד וחומר מצד שני, והאדם עומד ביניהם ובוחר. זה מצחיק! השכל והחומר הם חלקים של האדם, אז מיהו זה שבוחר ביניהם?"

"דיברנו כבר על כך שהנפש מושכת לרווח ונזהרת מהפסד. איך הנפש יודעת מה רווח ומה הפסד? יש בנפש, [כלומר בחלק הלא מודע שבמוח] כמו 'רישומים' על פיהם מזהה הנפש מה טוב לאדם ומה לא, והם אשר קובעים את הפרשנות שלו למציאות, שגורמת להתעוררות הרגש המתאים למציאות, ובסופו של דבר את הפעולה שיפעל האדם. הרישומים האלו מכונים בלשון הקדמונים 'מידות'. בפשר המילה בהקשר זה נאמרו ביאורים רבים. 'מידות' מלשון כלים, או לשון דבר מדוד, שלכל התנהגות ישנה המידה המדויקת בה יש להשתמש, ועוד. משמעות ביטוי זה דומה למשמעות הביטוי 'ג' מידות של רחמים', וכן 'ג' מידות שהתורה נדרשת בהן',

"שוב שאלה יפה. טוב, נתחיל בעז"ה מהשאלות הקודמות, ואולי נגיע גם לזה."

"מה זה 'מידות'?"

התשובה לשתי השאלות הראשונות היא מילה אחת. 'מידות'. אתה מכיר את המילה?"
"כמובן..."

יש בנפש כמו 'רישומים' על פיהם מזהה הנפש מה טוב לאדם ומה לא, והם אשר קובעים... בסופו של דבר את הפעולה שיפעל האדם. הרישומים האלו מכונים בלשון הקדמונים 'מידות'

ורדו בדגת הים...". כתוב כאן שהאדם נברא עם כוח של חיים, כוח של פריה ורביה וכוח של כיבוש ורדיה. ועכשיו שים לב. התאוה - זהו הדחף לחיות! לאכול ולפרות ולרבות. הקנאה - שזו הרגשה שאם אחר מתעלה יותר ממני, אני לא יכול לשאת את זה, ואולי אפילו אנסה להוריד אותו (מס"י ב') - זהו הכוח של הכיבוש והרדיה! והכבוד - הוא הרצון למשמעות! הוא כוח שנובע מכך שלכל אדם יש תפקיד! שהאדם נברא יחידי! מה שעושה היצר הרע הוא שהוא מושך אותנו **לשקוע** בתאוה, **להימשך** אחר תאוות השלטון והרדיה שלא כהוגן, ולחפש **משמעות** בהערכה **חיצונית** תחת המשמעות האמיתית של מילוי תפקידנו ותיקון חלקנו בעולם. כך כל המידות, כלומר השורשים הנפשיים של הפעולות, אינן 'רעות' או 'טובות'. הן מובילות. אפשר להיות מובלים על ידיהן ולמצוא מילוי זמין וזול עבורן, ואפשר, וזה מה שצריך, לשלוט בהן ע"י החכמה והתורה, ולהשתמש בהן כרצון ה'."

"נכנסת פה לעניין צדדי. אשאל ברשותך שאלה אחת ואחריה תחזור למהלך המרכזי - אתה חולק על כך שיש מידות שהן 'רעות'?"

"אתה צודק, עלי לדייק. יש דבר כזה מידות רעות. אך גם באלו ישנו שימוש חיובי. אך כמו שאמרת, לא נרחיב בזה עכשיו. כשנעסוק בעז"ה בנושא של תיקון המידות וההליכה בדרכי ה', נשתדל בעז"ה למצות את העניין."

"אין לך בחירה לא להיות אתה!"

ונחזור לשאלתך השניה. הערת שלא כל מעשה הוא עניין של רווח והפסד, כי ישנם מעשים שאפילו שאתה מפסיד - לא יעלה על דעתך שלא לעשותם. זה נכון. וגם זה קשור למידות. אחרי שמידה, [דהיינו 'רישום תת מודע'], הופכת להרגל, והיא נקבעת בנפש, היא עלולה להפוך לחלק מההגדרה של האדם את עצמו. כמו שאדם מזהה את עצמו עם השם שבו הוא נקרא, ואם יקראו לו אנשים בשם אחר, הוא עלול להרגיש שלא בנות, כי הוא מרגיש ש'זה לא אני' - כך גם בלבוש, אם אדם לובש סוג לבוש מסוים במשך

כלומר כללים או חוקים שמהם נגזרים פעולות או הבנות. הרמב"ם, לעומת זאת, משתמש לרישומים האלו בכינוי 'דעות', כלשון חז"ל "ארבע מידות בדעות" (פסות ב' יב'). ישנם מהרישומים האלו שנמצאים בנפש משעת היווצרותה, אלה שייכים ל'אופי', שהוא דבר שקשור לנשמה ולתפקידה בעולם (ראה מד"ר בראשית יד-ט), ישנם כאלו שנוצרו ע"י חינוך, בין ישיר ובין סביבתי, מה שנקרא אצלנו 'מנטליות', ויש שנוצרו בעקבות מקרים שקרו לנו, לקחים שלמדנו ועוד (רמב"ם דעות ב' ז). לפי זה, כדוגמא, על אדם שחווה מציאות מסוימת שיצרה אצלו בנפש 'רישום' שמחסור הוא דבר 'מוסכן', ולכן הוא אינו מסוגל להשתמש בכספו כאחד האדם, נאמר שנוצרה אצלו 'מידת קמצנות'. כללו של דבר, לכל פעולה שאנו פועלים יש איזו 'מידה' - איזה רישום בנפש, שמניע אותנו לפעול אותה."

"מעניין... לפי זה יש איך-ספור מידות!"

"נכון מאוד! הנה תראה מפורש במס"י: "והנה המדות הן רבות, כי כפי כל הפעולות ששייכים לאדם בעולם כמו כן מדותיהן **שאחריהן הוא נמשך בפעולותיו**" (פסק ב'). ואח"כ הוא מרחיב במידות הראשיות, שהן המפעילות המרכזיות של האדם. זו התשובה לשאלה הראשונה ששאלת. חוץ מהתאוה, יש לנפש 'רצונות' נוספים, שגם הם צרכים של הנפש. לכן, למשל, פעמים רבות הנפש בוחרת לוותר על התאוה עבור הכבוד, או מפני הפחד וכדו'. אך כמו שאתה מבין, כל זה במסגרת הנפש. זו אינה בחירה ברמת האדם, אלא ברמה של בעל חיים."

"והנה טוב מאוד..."

אך זאת יש לדעת, שגם המידות ה'רעות' השורש שלהן טוב, אלא שיצר הרע מושך אותן לצאת בפעולות רעות וחיצוניות. הנה שלושת המידות עליהן אמרו חז"ל שמוציאות את האדם מן העולם הלא הן הקנאה והתאוה והכבוד - כשנתבונן נראה, שהשורש שלהן חיובי! יותר מכך נראה, שהן חלק ממהות האדם! אם אתה זוכר, כבר נגענו בפסוק הזה (גליון משהתחל) - "ויברך אותם אלהים... פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה,

הדרך להכיר את המידות
- הרישומים הנפשיים,
היא ע"י תשומת לב
למעשים שלנו. אך לא
רק למה שאנחנו עושים,
אלא גם ובעיקר מדוע
אנחנו עושים אותם

הרי מה מונע מאיתנו לעבוד את ה' ? אחר כל מה שלמדנו בשיחות שלנו, הנפש, היא ה'חומר' המונע, ממנה היצר מחשבות רע'. ו"המידות הן בנפש" (ס'ס). על מנת שנוכל לעבוד את ה', עלינו לברר מה הן המידות שלנו, מה הם הרישומים הנפשיים שמושכים אותנו לדברים מסוימים ומרחיקים אותנו מאחרים, אחר שנדע אותם נוכל לישר ולתקן אותם באופן כזה שלא יפריעו לעבודה אלא יסייעו לה."

"מעניין מאוד! איך אפשר לדעת מה הם הרישומים האלו?"

"זו שאלה נדרשת. הדרך להכיר את המידות - הרישומים הנפשיים, היא ע"י תשומת לב למעשים שלנו. אך לא רק למה שאנחנו עושים, אלא גם ובעיקר מדוע אנחנו עושים אותם. תתרגל לשים לב. אם עשית מעשה, בין טוב ובין שאינו, תשאל את עצמך, למה? מה דחף אותי לעשות כך, לרצות כך, להגיב כך וכו'. לאט לאט תלמד להכיר מה מפעיל אותך. מה התהליך שגורם לך לפעול כל פעולה."

"איפה זה במס"י?"

"בזהירות. זו רמה עמוקה יותר של חשבון המעשים. לא רק להביט על חיצוניות הפעולות, אלא ללמוד מה שורשם. באופן כזה אפשר ביתר קלות להבין מה מונע מאיתנו להתקדם, ולמצוא תחבולות שיסייעו לנו לשנות את המידות שמפעילות את המעשים."

"אני מבין מדברך שאי אפשר לשנות את המעשים בלי לשנות את המידות?"

"לא בהכרח. לעיתים ישנו מעכב חיצוני או שטחי. במצב כזה, המידה בסדר אך יש להסיר את המעכב. אך אם אין התקדמות ושוב ושוב חוזרים לאותו מעשה, בהחלט יש צורך לעבוד על המידה שתחתיה."

"זה חידוש בשבילי. לא הורגלתי לעבוד ככה..."

"אם אתה רוצה מקור לזה, תראה בספר שמירת הלשון שער התבונה בתחילת פרק י"ב.

זמן, הוא עלול להפוך לחלק מהגדרה שלו את עצמו, עד כדי שיקשה עליו מאוד ללבוש לבוש שלא מתאים לו, מבחינת ההגדרה שלו, והוא יעדיף לסבול מקור או חוסם ולא לשנות את הלבוש איתו הוא מזדהה. זו התשובה לשאלתך. אחרי שמעשה, בין חיובי

ובין שלילי, הופך לחלק מאתנו, הכללים שלו משתנים, והוא יוצא ממערכת הרווח וההפסד. כי אין לאדם הפסד יותר גדול מאשר להפסיד את עצמו, לעשות מעשה שנוגד את ההגדרה שלו."

"ומה, אין לו בחירה?"

"אה... זו שאלה שצריכה זהירות רבה, כי היא נוגעת ליסוד התורה של הבחירה. אך כן, זה מה שכינו בעלי המוסר 'נקודת הבחירה'. הן לטוב והן למוטב, יש מצב בו הבחירה כבר דומה לבחירה האינסטינקטיבית של בעלי החיים, שכבר נוצר באדם משהו פנימי שדוחף אותו להכרעה, כמעט ללא שיקול הדעת. כאשר מדובר במידה טובה - מה טוב, אף שגם אותה יש לדייק כדי שלא תצא מהאיזון, ואף שאם הוא לא בוחר להמשיך בה מרצונו, יתכן שלא יהיה זכאי לשכר הראוי עבורה ועבור תוצאותיה משום "ותיה יראתם אותי מצוות אנשים מלומדה". אך כאשר מדובר במידה רעה - זו עבודה קשה שבמקדש, שגם היא אפשרית ונדרשת, אף שאם הורגל אליה שלא מדעתו, אכן יתכן שלא יענש עליה ועל תוצאותיה, כדין תינוק שנשבה. (פיין 'נפתח מחליטו' ח"ה קונטרס בספרים). אך זוהי הערת אגב, וכאשר נעסוק בעניין המידות נשוב לדון בזה בעז"ה."

"אז מה יוצא מזה למעשה, לקידום המהלך הכללי?"

"תשאל את עצמך, למה??"

"כל עבודת ה' תלוי בתיקון המידות". כך כתוב בספר 'אבן שלמה' (6 ב) משם הגר"א. כי

בענין הספר 'ויואל משה'

הרב חיים והב

[פרק ט"ו]

והנה, הרב המשיג הנ"ל הוקשה לו בענין זה, וכה שאל לנו האישי:

ומה שהציא מגאולת צבל הנה אמנם היתה זו גאולה, אצל גאולה חלשה שרצים מרצותיו לא קראו לה גאולה כלל וכלל אלא פקידה. וא"כ אין להוכיח משם... וודאי שהגאולה העתידה אף כשתגיע צמצם של 'לא זכו' היא לא תהיה אך ורק פקידה, וא"כ נפלה כל הוכחת הרצ המשיג מצד שני.

אבל לעצם הדבר, הנה לפי דבריו גם כעת לא יצוא משיח ולא יצנה בית העולמים אלא סתם בית שלישי ונגלה שוב, כיוון שהכל הוא כפי פקידת בית שני, ואנו צומהלך של 'לא זכו' כצבית שני. וכל בר דעת יבין כי זהו שחוק והיתול, וודאי שיש עוטי בין זמננו לבין זמן בית שני, שרק אז היתה האפשרות שלא תהיה גאולה כלל אלא פקידה בלבד כמו שציא לקמן, משא"כ בזמננו, שודאי הוא שיצוא משיח ולא יהיה גלות חמישית.

ומקורותיו לפרק זה נלקחו מספר 'התקופה הגדולה' למ.מ. כשר, ואף לא שונה הרצ המשיג מן סדר הגנת הדברים, וחבל שלא אמר דבר צבס אומרו והציא גאולה לעולם.

בהמשך לדברינו בעלון הקודם אנו ממשיכים להביא מכתבים ושאלות שנשלחו אלי עקב המאמר על הספר 'ויואל משה'. ועתה נחזור למכתבו של הרב ש.ו.ג. הי"ו שאכנהו ולא אדעהו שכתב קונטרס בשם ישיב לציון ובו ביקש להשיג על רוב דברינו[*].

והנה בגליונות 17 ו-18 כתבתי בענין גאולה דרך טבע ובססתי דברי בין השאר על גאולת בבל. והעולה מהדברים הוא, שהשאלה אודות גאולה טבעית או לא היא היא הענין של 'זכו' ו'לא זכו' הנאמרת בדברי חז"ל, שאם זכו גאולתם היא ביד רמה, ניסית, וע"י מלך צדיק, ואם לא זכו - גאולתם בשפלות, מלובשת בטבע, ואפילו ע"י גויים.

[*] והנה, להביא את כל שאלותי ותשובותי לא תמיד ימצא בהם הקורא מעם, מכיון שעליו להיות מונח במאמר וראיותיו כדי להבין היטב את הקושיא והתרוץ. לכן אמרתי אני אל לבי להביא כמה מהשגותיו בלבד שבהם יש תועלת כללית לקורא ומהם ובם יתבאר יסודות בסוגיא זו. עם זאת, הרוצה להעמיק בסוגיא זו ולראות את מאמרי שהתפרסמו עד כה ואת תגובתו אליהם ואת תגובתי אליו יכול לקבלם בכתובת זו jhhouvc@gmail.com

המשך עיונים בדרכי העבודה

חלק מהזהות של האדם, וכמעט שאינו יכול לגבור עליה. הפעולות נגזרות מן המידות, וכדי להכיר את המידות, עלינו לעקוב אחר המעשים ולחקור מה גרם לנו לעשות אותם. טוב, אנסה לעשות את זה, ונראה..."

"-בהצלחה..."

"אמן. תודה רבה."

בכל מקרה, תנסה, ותראה מה קורה, ואם תרצה יש לי עוד עצה שיכול להקל על העבודה הזו."

"טוב... אסכם. אמרת שמה שגורם לפעולות שלנו אלו המידות' שהם הרישומים שבנפש מה טוב ומה רע וכו', ועל מנת להתקדם עלינו לזהות אותם כדי לשנות אותם. עדיין לא הסברת איך משנים אותם. כמו כן אמרת שיש מצב שמידה כ"כ מוטמעת בנפש, עד שהיא כבר הופכת להיות

יסוד זה מסביר ג' ענינים תמוהים, והם:

הענין הראשון הוא, שנבואות שלמות בנביא מדברות על גאולת ככל ולכאורה לא נתקיימו. לדוגמא ראה נא את דברי ירמיה:

"לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְלֹא יֵאמַר עוֹד חַי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. כִּי אִם חַי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹן וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדִּיחֵם שָׁמָּה וְהִשְׁבַּתִּים עַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נִתְּתִי לְאֲבוֹתָם" (ירמ' טו יד-טו).

ובכן מה שאמר ירמיה 'הִנְנִי מְבִיא אֹתְם מֵאֶרֶץ צִפּוֹן וּקְבָצְתִים מִיַּרְפְּתֵי אֶרֶץ כֶּם עוֹר וּפְסָח הָרָה וּיִלְדֶת יִחְדָּו

וְהָיָה כִּי־וְהָיָה נְאֻם ה' צָבָה-אוֹת אֲשֶׁבֶר עָלוּ מֵעַל צִוְּאָרְךָ וּמִסּוֹרוֹתֶיךָ אֲנַתֵּק וְלֹא יַעֲבֹדוּ בּוֹ עוֹד זָרִים. וְעָבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מְלֶכְם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם" (י: טו-טז).

העולה מפסוקים אלו, שמבטיחם הנביא שעתידים הם לעלות מגלות ככל ומשאר ארצות, ולא יהיה עליהם עול זרים, ואף בראשם יעמוד מלך מבית דוד. וכידוע שלושת יעודים אלו לא נתקיימו בבית שני.

השאלה השנית היא מדוע פסוקים אלו, שבפשוטן נאמרו על גאולת ככל, נדרשו ע"י רבותינו על הגאולה העתידה? ^[*]

[*] והוא כעין מה כתב רבינו הגדול הרמב"ן על נבואת 'יציא חומר מגזע ישי', וז"ל (ויקרא כו י) - 'ועל כן אמר הכתוב על ימי הגואל היוצא מגזע ישי שישבו השלום בעולם ויודל המרץ ורעת הבהמה וכל הרמש כאשר היה בטבעם מתחילה והכוונה היתה בו על חוקיהו שביקש הקב"ה לעשותו משיח (ספסדין טז) ולא עלתה זכותם לכך ויהיה המעשה על המשיח העתיד לבא".

[**] כגון: 'תיב רבן גמליאל וקא דריש עתידה אשה שתלד בכל יום, שנאמר (ויקרא לז-נ) 'הרה ויולדת יחדי' (שם לז:). וכן בברכות (יג:) דרשו חכמים פס' אלו לימות המשיח, וז"ל: 'הניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מוכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר: 'הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אב...".

פרוש: לדעתו אי אפשר ללמוד מגאולת ככל מאומה, כי לא היתה גאולה אמיתית אלא פקידה בעלמא, משא"כ הגאולה העתידה. ועוד, אם נרצה ללמוד מגאולת ככל לזמננו אנו, נצטרך לומר שגם עתה לא יבוא משיח ויבנה בית שלישי ושוב יחרב ונחזור ונגלה ממש כמו בבית שני.

ולבסוף הוסיף תלונה, שלא ציינתי את מקורותי (למאמר צעון 17), שהם מהספר 'התקופה הגדולה'. להערה זו אני בסוף התשובה, המתן לי.

ובכן אכתוב שני יסודות, ובהם יבואר למתבונן תשובה לשתי שאלותיו, ואלו הם:

דע, כי גאולת ככל אמורה היתה להיות הגאולה השלמה, ובית שני אמור היה להיות בנין עולמים אם יזכו ישראל במעשיהם, וכפי שהשריש לנו המלבי"ם בתחילת באורו לספר חגי, וז"ל:

אנכי חזון הרביתי בזה בכמה מקומות, כי מעת הגלות הראשון לסנחריב התחיל זמן הגאולה העתידה, שמעת ההיא נבאו הנביאים על הגאולה, והיה הדבר תלוי אם יזכו, שאז היו נגאלים תיכף בימי חזקיה או בימי יאשיה, ואחר שלא זכו הגלו לבבל במעלם לכלא פשע ולהתם חטאת, וכאשר ראה ה' שאם היו נשארם בגלות ככל היו נטמעים בין העכו"ם והיו יוצאים מכלל הדת, שכבר התערבו זרע קדש בעמי הארצות ושכחו לשונם ותורתם, לכן פקדם פקידה מעט ע"י כורש ועלו עמהם אנשי כנה"ג ושבו את התורה ואת העטרה ליושנה, והגם שבעת ההיא לא היה עדיין זמן הגאולה העתידה, ודניאל ראה ארבע מלכויות שימשלו בישראל, וכן ראו כמה נביאים והודיעו לו בחזון כי זמן קץ הפלאות רחוק מאד, בכ"ז היה אפשריות שיחיה אז עת הגאולה אם היו שבים בתשובה שלימה לה' והיו עולים כולם כחומה, כמ"ש חז"ל ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא וכו' אלא שגרם החטא...ובעת בנה הבית היה עדיין האפשריות תלוי ועומד, אם היו שבים בתשובה היה זרובבל המלך המשיח והמקדש היה מוכן לשבתו עולמים! ^[*]

ב. הגאולה האחרונה אין אחריה גלות, שכן היא מתקיימת מכח השבועה שנשבע^[***] הקב"ה לגאלנו עם או בלי תשובה, שזה החילוק היסודי בין גאולה שניה ושלישית.

ועתה אתנה ראש לגבי הערתו בענין 'דבר בשם אומר', שלא הראיתי את מקורות פרק זה, שקבצתים רובם מהספר 'התקופה הגדולה' לרב מנחם מנדל כשר זצ"ל.

והסיבה לכך היא פשוטה מאד. מכיון שרוב מאמרי עינים השגות על ספרו של האדמו"ר מסאטמר, ממילא הם מכעיסים רבים בהשקפה ראשונה, ורבים אורבים הם למצוא בהם סדק ובדק, כי מי רוצה לשמוע השגות על רבו? וידעתי שיש שלא יקבלו את דברי באותו מאמר אם אציין שרוב מראי המקומות הם מהספר 'התקופה הגדולה', שהרי איך יוכלו לקרוא מאמר שהתבסס על ספר שחיבר חסיד גור שתמך בספריו בהשקפות הסותרות את דברי רבם?

וכבר היה לעולמים, שאחר שפורסם מאמרי בענין כירור דעת מהרח"ו בענין ג' השבועות^[****] התקשר אלי מאן דהוא אשר זקנו אמה וכובעו אמה וחכמתו טפח עצב, וקצף על שפתי והזדעק על כך שהעזתי להביא כנגד פרשנותו של האדמו"ר מסאטמר את דברי ראש ישיבת בית א', הרב המקובל ר' עובדיה הדאיה^[****], באומרו "הרי הוא ציוני".

ראה עד היכן הדברים מגיעים, ראש ישיבת מקובלים שחיבר שו"ת בנגלה בשם "ישכיל עבדי" שמונה חלקים בהסכמתם בין השאר של הגר"ח זוננפלד והגאון ר' איסר זלמן

והשאלה השלישית היא, שבדברי יחזקאל אנו רואים דבר תמוה, שהרי תקופתו היא חרבן בית ראשון וגלות בבל, ובמקום להתנבאות על בית שני כפי הסדר הראוי, הוא מדלג על ההרים ומתנבא על בית שלישי^[*].

ואכן ע"פ יסוד זה שפתחנו בו תעמודנה כל התמיהות הללו על מכונו. לעולם נבואות אלו אכן דברו על גאולת בבל, במטרה שהיא תהיה הגאולה האחרונה שאין אחריה גלות, ולכן לא נתקיימו עדיין, שכן מעותדות הן לגאולה השלמה. וזו התשובה לתמיהה הראשונה.

אך מכיון שלא זכו ישראל במעשיהם, נדחו נבואות אלו לגאולה השלישית והשלימה, וזה פשר דברי רבותינו שדרשוהו על גאולה אחרונה. ובזה תתורץ התמיהה השניה.

וכמו-כן מתרץ יסוד זה את ענינו של בנין יחזקאל, כמו שכתב רש"י שם (יחזקאל מג): "ראויה היתה ביאה שנייה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע לבא בזרוע ובנס. כדדרשינן 'עד יעבור'. ובנין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא ויצאו ברשות כורש ובנו לעצמן ויש אומרים בכבל נכשלו בנכריות". והרי הוא כמבואר, וכן מפורש בכרכות ד., סוטה ל"ו. וסנהדרין צ"ח.:

והיסוד השני הוא - דע, שחילוק גדול יש בין גאולת בבל לגאולה העתידה, שבעוד גאולת בבל השלמתה היתה תלויה בתשובת ישראל, הגאולה השלימה בכ"א אינה תלויה בתשובה כמו שהארכנו במקום אחר באורך וברוחב.^[**]

ובזה תמצא תשובה לב' שאלותיו.

א. לעולם יש ויש ללמוד מגאולת בבל, שכן היא היתה אמורה להיות גאולת עולמים.

[*] ודע, שכל מי שלמד נביא בקביעות וניסה לעשות סדר בדברים ולהבין את דבריהם הנאמרים באמת, נתקל בשאלות אלו הצריכות ישוב, ואכן צריך להבין מה פשר כל אלו?

[**] עלון 16.

[***] וכמו שכתב בהדיא תלמיד הרמב"ן ר' דוד בונפיל על מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע (נובבא בחיובי כ"ן סנה' ק.ו): "ואל ר' יהושע חלק עליו לומר שאין בגאולה העתידה שום תנאי והיה גזירה שיש בו שבועה כמו שנא' "וישבע בחי העולם", ושחק ר' אליעזר".

[****] קדושת ציון עלון 15.

[*****] שכתב שדעת מהרח"ו היא שהשבועות הן גזרה רק לאלף החמישי.

בענין מצות זכור הרב דוד שניידר

מעשיהם הם בכלל מעשה עמלק, האם הם בכלל עמלק שצריך ג"כ לזכור מעשיהם הרעים, כדי שמתו שנוכה נעשה בהם נקמה גדולה מאוד, עכ"פ לענין הרחבת המצוה, או שמא אין לנו אלא ציווי הכתוב לאומה ההיא בלבד.

ומ"מ גם אם אינו בכלל מצות "זכור" - ודאי שאנו מצפים ליום הגדול בו נוכה לנקום^[**] באומה ההיא שהרשיעו כ"כ לישראל, וכן מצינו לרבותינו הראשונים שתקנו תפלת אב הרחמים שאומרים אותה בכל שבת לזכור מעשיהם של הפורעים במסעי הצלב, וכמו שאמורים "וינקום נקמת דם עבדיו השפוך...", ואע"פ שעברו כמה מאות בשנים מאז, והם כבר אינם קיימים אלא בני בניהם, עדיין כבודו של הקב"ה וכבודם של ישראל לא יתעלה עד שיעשה בורעם נקמה. וכדי שלא יהיה ספק באיזו נקמה מדובר, מסיימים בתפלת אב הרחמים - "ידין בגוים מלא גויות, מחץ ראש על ארץ רבה, מנחל בדרך ישתה, על כן ירים ראש" (תהילים פק ק"ו), ופי' הרד"ק - "מלא גויות כלומר פגרים מתים. מנחל בדרך ישתה, כל כך הפיל חללים עד שהלך נחל מְדָמָם".

הקוראים היקרים יכולים לשלוח את תשובתם למערכת העלון במייל yyy7@neto.bezeqint.net או למספר הפקס 077-3180775.

מצות עשה מן התורה לזכור מעשיו הרעים של עמלק, שנא' זכור את עשה לך עמלק, ואמרו חז"ל (מגילה י"ח. ספרי ס"ז פ"ב כי תלף) "זכור בפה לא תשכח בלב". והמצוה אינה זכירה בעלמא, אלא זכירה זו היא זכירה שצריכה להביא לידי מעשה, וכמו שהתורה אומרת אחר זכור את אשר עשה לך עמלק וכו' תמחה את זכר עמלק, שהזכירה צריכה להביא אותנו לשנוא את העמלק - שנאה כ"כ גדולה, שנרצה להאביד את הרשעים את עמלק מן העולם, ומתי שיבוא לידינו נקיימה. וכ"כ הרמב"ם (ספ"ו מל"ב ק"ט), וז"ל - "שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק בהקדימו להרע לנו, ולשנוא אותו בכל עת ועת, ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו..." - עי"ש עוד, וכ"כ הרמב"ן (פסוקים בתורה) וז"ל - "לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים..." - עי"ש. ואע"פ שיש דרשות וענינים שאפשר ללמוד ממצוה זו, כגון כלפי עמלק שבלב או כנגד היצה"ר או כנגד הרשעים, מצות העשה מן התורה היא לזכור את מעשיהם הרעים של העם ששמו עמלק, ויש אנשים בעולם היום שהם מזרעו, שאותם אנחנו צריכים לרצות להאביד מהעולם.

ויש לשאול מה הדין לגבי אומות שהרשיעו לישראל כ"כ בצורה אכזרית שלא היה כמותה מעולם, כגון מעשיהם של הגרמנים הרשעים^[*], שודאי

תקציר השאלה מהחודש הקודם

דבעינן 'ביאת כולכם', ובעלית עזרא לא עלו כולם אלא מקצתם, וכ"כ השו"ע (יר"ד ע"ב א ב). ושאלנו על כך שהיום, כשאנו קרובים לזמן בו יהיו רוב ישראל בארץ ישראל - האם אז יהיה חיוב חלה ותרומה מדאורייתא לדעת הרמב"ם והשו"ע, או שמא כיון שבזמן הקדושה

דעת הרמב"ם (תומות פ"א ס"ב סי' וכו' מ"ו) שקדושה שניה [של עזרא בזמן בית שני] קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, ולכן קדושת הארץ לענין מצוות התלויות היא מדאורייתא, אלא שהוא סובר מכל מקום כי חלה ותרומה בזמן הזה תוקפן אינו אלא מדרבנן משום

ספק ספקא שמא פעם אולי הייתה שייכת לערבי ועוד כהנה רבות:

[**] ודאי שנקמה זו בדרכי נועם ושלום היא, והדברים ידועים:

[*] הדברים ידועים שאין הדברים אמורים על הגרמנים של היום שהם מתורבתים ונאורים ואוהבי אדם ובהמה מאוד, שהרי הם תורמים מליוני יורו למען זכויות הפלשתנים המסכנים, ולמען לא יבנה שום בית יהודי על קרקע שיש

הקדושה חזרה, וכמו שעזרא קידש. ויש שרצו לומר, שכיון שהשלטון אינו מגדיר את עצמו כשלטון יהודי וכבשו את הארץ עבור 'כל אזרחיה' נעריבים, רוסיים, אריתראים וכדו', אינו נחשב כיבוש של עם ישראל, אך מאידך סו"ס אפילו הרשעים הגדולים ביותר עדיין חוששים שלא יהיה רוב ערבי בארץ ואינם מעלים על דעתם למנות לראשות הממשלה ערבי, וצ"ע.

ב. בעיקר נידונו יש להעיר, שדעת ה'ציץ אליעזר' [נהל] י' סימן 6, שאם יש ס"ר כבר חשיב 'ביאת כולכם' - עיי"ש שהארץ בזה.

שקידש עזרא לא היו רוב ישראל עליה ממילא, גם אם יהיו אח"כ רוב ישראל עליה זה לא יועיל, גם י"ל האם כל עוד שלא יחזרו עשרת השבטים לא יהיה לזה דין רוב ישראל, וכמ"ש הרמב"ן.

תשובת הרב מנהם צ'ישנסקי מבני ברק

א. הכותב הניח בשאלתו באופן פשוט שלדעת הראשונים דקדושה שניה בטלה תרו"מ מדרבנן גם אחר שיהיו רוב יושביה עליה. ויש להעיר שאין הדבר פשוט כ"כ, שכן אחר שעזרנו להיגנו לכבוש את א"י מיד הגויים וכיום א"י נמצאת בשלטון עמ"י, הרי

המשך בענין הספר 'זיואל משה'

הָאֲמוֹת. שְׁפָל דָּבָר שְׁנַתְגַּלְתָּ טַעְמוֹ וְנִדְעָה אֲמַתְתָּו בְּרֵאיוֹת שְׁאִין בְּהֶם דְּפִי אָנוּ סוּמְכִין עַל זֶה הָאִישׁ שְׁאָמְרוּ אוֹ שְׁלֵמְדוּ עַל הָרֵאָה שְׁנַתְגַּלְתָּה וְהַטַּעַם שְׁנִוְדַע.

ובלל זה יהיה לך לטוטפות, לשעה ולדורות, והיו למאורות, אור לעינים שכן רואות.

ובאמת [*] אם כבר הזכרנו ענין כואב זה, כאן המקום לתבוע כבוד כל המעמיקים בתורתו יתברך המתבזים מאת כת השטחיים.

ובאמת שיצא לי לראות כמה פעמים ויכוח בין אברך הלומד בעיון בלא משוא פנים ומשתדל לכוון לאמיתה של תורה, ולמולו ניצב ומתוכח מי אשר לא קרא ולא שנה, ובעוד שהראשון מצטט פסוקים, גמרות, ראשונים ואחרונים, זה האחרון מצטט עיתונים ופשוטילים וסודות שקבלם עסקן מפי עסקן דור אחר דור עד הגולם מפראג.

ראיתי מחזה זה ולא יכולתי שלא להזכר בפס' "ראיתי עבדים על סוסים ושרים הולכים כעבדים על הארץ" (קבלת י"ז).

המקום ברוך הוא יעמידנו על דבר אמת ויפתח לבנו ולב בננו בתורתו ולאהבתו ויראתו, מינאי החותם בהערכה, לכל עמלי תורה, את והב בסופה, חיים והב.

[*] דברי אלו אינם קשורים חלילה לאותו בעל השאלות שעלינו נסובו דברינו, שדבריו בכבוד וניכר שדורש אמת הוא.

מלצר ועוד שו"ת ע"ד הסוד "דעה והשכל" שמונה חלקים - כל זה כמאן דליתא בעיני אותו 'קנאי' מכיון שסותר הוא את דעת רבו.

לכן, מכיון שידעתי שישנה לחולשה זו בקרב **צנת** מן הקוראים, אמרתי לעשות כמעשה הקדמונים, ובכך צעדתי בדרך המלך הוא רבינו הרמב"ם שכתב (בסקדמתו לשמונה פרקים), בהתנצלותו מדוע אינו מצייץ מהיכן מקורותיו, בזה"ל:

"ודע שהדברים אשר אומר בפרקים אלו אינם דברים שחדשתים מלבי, אמנם הם ענינים לקטטים מדברי חכמים במדרש ובתלמוד...ומדברי הפילוסופים ג"כ הקדמונים והחדשים, מחיבורי הרבה בני אדם, וקבל האמת ממי שאמרו...ואע"פ שלא אזכיר אמר פלוני אמר פלוני לפי שזה אריכות אין בו תועלת. **ואולי אגרום שיכנס בלב מי שאינו מקובל עליו שם אותו אדם, שאותו הדבר נפסד, ויש בו כוונה רעה שאינה ידועה לו, לפיכך נראה לי להשמיט שם האומר, כי מטרתי שתושג התועלת לקורא ולבאר לו הענינים הכמוסים במסכתא הזו."**

ודבריו שכתב בכחרותו חזר ושנה בזקנותו, וז"ל (פסק ח' מהל' קדושים כ"ל כ"ד):

וימאחר שְׁפָל אֵלוּ הַדְּבָרִים בְּרֵאיוֹת בְּרוּרוֹת הֵם שְׁאִין בְּהֶם דְּפִי וְאִי אֶפְשֵׁר לְאָדָם לְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם, אִין חוֹשְׁשִׁין לְמַחְבֵּר בִּין שְׁחַבְרוֹ אוֹתָם נְבִיאִים בִּין שְׁחַבְרוֹ אוֹתָם

כניית לימוד התנ"ך היומי של "קדושת ציון"

הערה: התכנית מחולקת לארבעים ושמונה שבועות, כך שבחגים לא ממשיכים אלא לומדים ענייני דיומא. המופיע בטבלה בשבוע "פסח - שמיני" נלמד בשבוע שבו פסח חל בשבת, דהיינו הימים עד פסח, ולא בפסח עצמו. לעניין שניים מקרא צריך לקרוא בשבוע של פרשת שמיני שהשנה יוצא באסרו חג. הרוצה לקיים בזה שניים מקרא ילמד את התורה של פרשת שמיני בפסח עצמו.

יום/שבוע	מ:	עד:	נביא מ:	עד:	כתוב מ:	עד:
ו. תנוזה						
א	כזכ	כתיד	זלג	זיח	כאא	כאטו
ב	כתשו	כתל	זיש	תכא	כאטז	כבא
ג	כתלא	כתמוג	תכב	טכא	ככב	כביט
ד	כטא	כטכא	טכב	טנו	כגא	כגלב
ה	כטכב	כטלו	יא	יאיא	כדא	כדלא
ו	כטלח	לי	יאזב	יאמ	כהא	כהלא
ז. כי תשא						
א	ליא	ללג	יבא	יגיד	כוא	כוכב
ב	ללד	לאז	יגטו	ידיד	כוכט	כוטו
ג	לאזח	לבכה	ידטו	טוכ	כוטז	כולד
ד	לבכו	לגיא	טזא	טזלא	כחא	כחט
ה	לגיב	לדז	זיא	יחי	כחכ	כטט
ו	לדזא	לדלה	יחיא	יחלא	כטי	כטל
ח. ויקהל פקודי						
א	להא	לוא	יטא	יטל	אא	אז
ב	לוב	לולח	כא	כלה	אזח	בטו
ג	לזא	לחח	כלו	כאכה	בטז	דא
ד	לחט	לטז	שמואל (א) אא	בי	דב	הא
ה	לטח	לטמוג	ביא	בלו	הב	ויא
ו	מא	מלח	גא	דז	ויב	וכז
ט. ויקרא ויקרא						
א	אא	אז	דז	וא	וכב	זג
ב	בא	בטז	זב	זא	זד	זכב
ג	גא	גז	זב	תכב	חא	תיח
ד	דא	דכו	טא	טכה	טא	טיב
ה	דכו	הז	טכו	יכו	טיג	טלא
ו	היא	הכו	יאא	יביב	יא	יזט
י. צו						
א	וא	וטז	יביג	יגזח	יאא	יאכב
ב	ויז	זז	יגזט	ידכג	יבא	יבטז
ג	זיא	זכו	ידכד	ידנב	יגא	יגכב
ד	זכח	חט	טזא	טזג	ידא	ידיד
ה	חי	חכא	טזד	יזטז	טזא	טזיט
ו	חכב	חלו	יזז	יזמו	טזא	טזיד
יא. פסח - שמיני						
א	טא	טיז	זימח	יחכו	זיא	זזיט
ב	טיח	זז	יחכח	יטכד	יחא	יחכו
ג	יח	יב	כא	כמב	יחכח	יטזיא
ד	יאא	יאזט	כאא	ככטו	כא	כיט
ה	יאב	יאלד	ככטז	כככט	ככ	כלז
ו	יאלה	יאמוז	כדא	כהזב	כאא	כבא

הדרת קלף

עיבוד קלף בעספים

העיבוד המהודר לדעת כל הפוסקים

להזמנת שיעור ומצגת ללא תשלום

יחזקאל טרוי טלפק: 054-4401323
Email: yoshered@gmail.com

זכר למחצית השקל - לאגודת "קדושת ציון"

והעלויות אף התיקרו פעמיים בחודשים האחרונים, כאשר מלאכת ההפצה מוטלת בעיקר על כתפי מתנדבים מסורים - 'שרי המאה' ואחרים החפצים בהפצת העלון. פרט לעלון, ישנה עוד פעילות רבה הן בתחום הכתיבה, הן בתחום הלימוד - אם בתכנית התנ"ך השנתית ואם בשיעורים נוספים - והן בתחומים נוספים, אולם המצב הכספי כרגע מאפשר אך בקושי את הוצאת העלון.

על-כן נבוא בבקשה לכל מי שהענין יקר לליבו, שיפתח את כיסו - ומי שיוכל לתרום בהוראת קבע הרי זה משוכב ביותר - ויאפשר לנו להמשיך לקיים את העלון ולהתרחב לפעילות נוספת, אשר הציבור האדיר אשר זכינו להכיר במשך התקופה האחרונה כה צמא אליה.

על-מנת לתרום ניתן ליצור קשר במייל של האגודה, בפקס או במספר הטלפון להשאת הודעות, ונשוב אליכם בהקדם. כמרכן ניתן לתרום בעמדות של "קהילות" ו"נדרים פלוס".

בברכה, הנהלת אגודת "קדושת ציון".

יהודים יקרים! ידוע מקרמת דנא המנהג לתת זכר למחצית השקל בתחילת חודש אדר, כזכרון לימים בהם עמד מקדש ה' על מכונו וכל ישראל הביאו את שקליהם אליו. מוסדות תורה רבים מבקשים את עזרת הציבור בתקופה זו של השנה, והציבור נעתר בעין יפה. אולם ישנה אגודה אחת, אשר הציבה לה כמטרה לשוב אל מצוות מחצית השקל המקורית, לכוון את בית חיינו במדינה היהודית האמתית, לשוב ולקיים את כל מצוות התורה בשלמות כפי שנצטוונו מאת ה', כאומה שלמה העומדת בפני בוראה.

אגודת "קדושת ציון" קמה מתוך מטרה להחזיר את כל אותם ערכים שנשכחו במידה זו או אחרת בקרב ציבור היראים. אין זה עוד מוסד של תורה או חסד, זוהי אגודה אשר הצלחתה תשפיע על כל יהודי באשר הוא, ובהגשמת חזונה נגיע כולנו לקומה אחרת לגמרי בעבודת ה'.

כידוע, איננו נהנים כלל מתמיכה ממשלתית או ממסדית אחרת, והכח שלנו באמנם - הקוראים הנאמנים, המבינים את חשיבותה של כמה יהודית זו. אמנם זאת עליכם לדעת, כי הוצאות הדפוס מרובות,

מבצע "שרי המאה" של אגודת "קדושת ציון"

אשר ירצו ליטול חלק במאמץ. שימו לב - מדובר בדבר שאינו מעל ליכולתו של אדם גילי - להפיץ בעשרה בתי-כנסת אחת לחודש. מי שכמות זו קשה עליו, או שאין כל-כך הרבה בתי כנסת וישיבות באזור מגוריו, יכול לקחת גם סכום קטן יותר, ומי שנדבה רוחו ומקום מגוריו התברך במקומות תפילה רבים - יכול אף לקחת יותר. כל שצריך לעשות הוא ליצור קשר אתנו, ולומר באיזה מקום ובאילו בתי כנסת או ישיבות ככוונתכם לחלק. כמובן, שבישיבות עצמן מוטב שיהיה רכז מתוך בני הישיבה. אלו אשר עד כה היו מקבלים כמויות לחלק ימשיכו לקבל כסדרן.

בשמחה רבה עלינו להודיע, כי גם בחודש האחרון הצטרפו רבים למבצע ונרתמו למאמץ החלוקה, דבר שהקל עלינו עד מאד ואפשר הפצה איכותית יותר. אנו זקוקים עדיין לאנשים נוספים בערים השונות, וביתר שאת - לבחורים בישיבות הקדושות, אשר יפיצו בקרב חבריהם ובאזורים הסמוכים לישיבה.

על-מנת להרשם למבצע וכלל ענייני ההפצה ניתן להתקשר למספר 052-7137627 או לשלוח הודעה בכתובת המייל - hagai3297@gmail.com

בברכה ובתורה, מחלקת ההפצה, אגודת "קדושת ציון".

קוראים יקרים! כבר למעלה משנתיים שאגודת "קדושת ציון" עושה כמיטב יכולתה להביא את המסר שכה יקר לכולנו לידעתו של כלל הציבור. הדבר דורש מאתנו מאמץ רב, ממון רב וסיועא דשמיא גדולה. כידוע לכל, ישנה גם תופעה בשולי המחנה, של כאלו אשר אין ביכולתם להתמודד ברמה התורנית וההלכתית ועל-כן הם עושים ככל יכולתם להעלים את העלונים מבתי הכנסת והישיבות. תופעה זו מחייבת אותנו לפעול ביתר חכמה במערך ההפצה על-מנת לסכל את מזימתם של אלו. אחר שנסינו שיטות שונות לחלוקה, אשר היו כרוכות בהשקעה רבה, הן פיזית והן ממונית, הגענו למסקנה, ולפיה הדרך הטובה ביותר להפצת העלון היא כאשר אתם - הקוראים הנאמנים והמאמינים בדרך של העלון - תטלו חלק ממש בהפצת העלון. כך, כנראה, רצונו של בורא עולם, שמלאכה נכבדה זו תוטל על כלל הציבור ולא על-ידי איש מקצוע זה או אחר. במסגרת זו, בכוונתנו למנות "שרי מאה" - אנשים האחראים על הפצת מאה עלונים בעשרה בתי כנסת בממוצע. כל שר מאה יקבל מידינו את העלונים לביתו, והוא יהיה האחראי להפצתו באזור מגוריו בצורה הטובה והיעילה ביותר לפי הבנתו והכרתו את המקום בו הוא מחלק. אחר שזכינו להכיר את התומכים הרבים ברחבי הארץ, בטוחנו, שיהיו רבים מאד

קריאה לציבור החרד"לי לעריכת חשבון נפש רעיוני הרב יהודה אפסטיין

כהנים בעבודתם, לויים בדוכנם, ישראל במעמדם,
סנהדרין יושבים בלשכת הגזית וארמון עומד על
מכונו.

אולם בפועל, נראה כי המהלך נעצר בנקודה
כלשהי, ואף בתוך הציבור החרד"לי נוצרה סוג
של השלמה עם המציאות והסתפקות בשאיפות
'ריאליות' יותר – עוד ישוב, עוד בית-ספר תורני
וכדומה, כאשר הרעיונות ה'משיחיים' נדחקים
לפינת בית המדרש ואינם מקבלים ביטוי בשיח
היום-יומי. במהלך השנים הללו, מדינת ישראל
אף היא הלכה ונסוגה מהשותפות שהייתה לה עם
נושאי דגל הגאולה בדרך הטבע, וכיום כבר הגענו
למצב, בו חייל דתי השואף לקצונה ולתפקידים
בכירים בצבא יודע מראש שהמחיר שישלם על
כך הוא אמונתו וקיום מצוותיו. ונשאלת השאלה
מדוע, האם יש כאן רק עצירה זמנית, או שמא יש
כאן שינוי כיוון, המחייב אף את הציבור הנושא
את הרעיון לערוך חשיבה מחודשת.

מבחינה מסוימת, עלינו להודות לאותם
גורמים חילוניים קיצוניים כמו הרמטכ"ל
הנוכחי, אשר חדרו את העימות והביאו למצב,
בו חייל דתי, אף אם אינו חרדי, מרגיש ניכור
מאת המערכת הצבאית. אחר משבר ההתנתקות
והבגידה הגדולה של השותפים החילונים למפעל
הציוני, ירד השבר כעת לרמת הפרט של כל אחד
ואחד, והצורך בחשיבה מחודשת על כל המהלך
נעשה יותר ויותר מוחשי.

ובעת, כאשר הציבור החרד"לי עומד עם
הגב אל הקיר, אחר שחוהו על בשרו את בגידת
השלטון ומוסדותיו – אין זמן טוב מזה לעריכת
רוויזיה מחשבתית, פתיחה מחודשת של יסודות
ההשקפה אשר הנחתה ציבור זה במהלך שלושת
הדורות האחרונים.

לכבוד קהל יראי ה' המשתייך לציבור
החרד"לי
ה' עמכם!

ראשית נבהיר, כי מכתב זה מיועד לכל אותם
יהודים יקרים המשתייכים לציבור הדתי-לאומי
ורואים עצמם כמחויבים באופן מוחלט להלכה
המסורה ולצורת ההנהגה היהודית כפי שנמסרה
מדור לדור. הוא אינו מיועד לאלו הרואים בתורה
כחלק ממערכת הערכים שלהם, כאשר בנוסף
עליה ישנם ערכים אחרים הסותרים אותה.

יהודים יקרים,

חלפו כבר שלושה דורות לערך מאת אשר
נפרדה דרכו של הציבור הדתי-לאומי מזו של
הציבור החרדי כאן בארץ ישראל. במשך אותם
שלושה דורות נוצרו דפוסי חיים שונים לשני
הציבורים הללו, כאשר כל אחד מתמודד עם
אתגריו ומנסה להתגבר על בעיותיו. במשך הזמן
נוצרו גם תתי-מגזרים, כאשר החלוקה העיקרית
במחנה הדתי-לאומי היא בין דתיים-לאומיים
'רגילים' לבין אלו המכונים 'חרד"לים'. ככל
שחלפו השנים והוקמו ישובים, כמו גם ישיבות
ומוסדות לימוד נוספים, הלך ונבנה כאן ציבור
של אנשים מקרב הציבור הדתי-לאומי, אשר
רואה בלימוד התורה ערך עליון ומדקדק בקלה
כבחמורה. ציבור זה אף נשא את דגל המאבק
על שלמות הארץ והקמת ישובים רבים ברחבי
ישראל. לכאורה, נוצרה כאן שלמות של חיי
תורה מתוך התייחסות לאומה ורצון מעשי לכונן
כאן את מלכות ה', והיה מקום לצפות, כי מתוך
הציבור הזה תבוא בשורת המהפכה הנצרכת
בכדי שישאל תהפוך ממדינת היהודים למדינה
היהודית, ממדינה גויית דוברת עברית לממלכת
התורה הנושאת את שם ה' בעולם, כשבמרכזה

ההיסטורי הנמק בגלות. האסון הרעיוני היה, שכמעט כולם כאחד – תומכי הציונות ומתנגדיה – זיהו את הלאומיות היהודית עם אותה לאומיות חסרת שורשים הבאה ליצור עם חדש המעורטל מתורה ומצוות. ואחר שנוצרה 'זהות' זו, כל אחד בחר לעצמו צד ביחס אליה. בקרב יראי ה' החלוקה העיקרית הייתה כזו, שהציבור החרדי הלא-ציוני דחה את רעיון הלאומיות הציוני, בעוד הציבור המזוהה עם תנועת המזרחי אימץ אותה. אלו ואלו לא נתנו דעתם ללאומיות היהודית האמתית – זו ששורשה בסניני, זו אשר קבעה שתורת ה' היא ההופכת אותנו לעם, ולא כל דבר אחר כפי שהוא אצל העמים. "היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך" (דברים כ"ו, ט' – ט"ז). לאומיות זו, לאומיות קדושה זו של תורת ה' – נדחתה הצדה מפני הלאומיות הציונית, והתקיימו דברי החכם "ושפחה כי תירש גברתה" (משלי ל', כ"ג). שפחה זו הפילה בפח, כמובן, את החילונים שלא היה להם מושג מתורת ה', או שמאנו להאמין בה, אך חמור מכך – היא הפילה בפח את הציונים הדתיים, ואף את היראים והשלמים שבהם. אלו, אשר הבינו אל-נכון את מהותו הלאומית של עם ה', אשר ידעו כי איננו קיבוץ של יחידים העוסקים כל אחד בארבע אמותיו, אלא אומה אנחנו על כל המשתמע מכך – אומה היודעת את ה' – דווקא בנקודה זו כשלו, כאשר זיהו את הציונות ההרצליאנית עם הלאומיות היהודית האמתית. לדידם, פשעו של הרצל הסתכם באי-שמירת המצוות בחייו הפרטיים, וכך התיחסו גם לחבריו בהנהגה הציונית. הם ראו בציונות כתנועה לאומית גואלת של עם ישראל, אשר אנשיה נכשלים בחייהם הפרטיים בעבירות ותו לא. החרדים הלא-ציוניים, מאידך, זיהו את הניגוד שבין התנועה הציונית ושאיופיה לבין דרכו של עם ה', אלא שמרוב להיטות להלחם נגד הציונות, שפכו את התינוק עם המים וקברו את הלאומיות היהודית האמתית והמקורית, תוך המצאת 'השקפה' חדשה, ולפיה היהדות אינה אלא דת – השקפה הלוקחה מבית מדרשם של הרפורמים הראשונים, אשר עוד בטרם זרקו את השבת והכשרות הם זנחו את ציון וירושלים.

האמת חייבת להיאמר – מציבור איכותי עם חומר אנושי כפי שיש בציבור החרד"לי היה מקום לצפות להרבה יותר מבחינה תורנית, מבחינת הצמחת תלמידי חכמים ומורי הוראה, מבחינת הקמת ישיבות המסוגלות להתמודד ברמת הלימודים עם הישיבות החרדיות הטובות ומבחינות נוספות. כמובן, שישנם יוצאים מן הכלל, אולם אלו לא באו אלא להעיד על הכלל. השורה התחתונה של כל מי שאינו מרמה את עצמו מורה על כך, שהחיבור לתנועה הציונית פגע אנושות בציבור החרד"לי וגרם לו נזקים חינוכיים ורעיוניים גדולים. נכון הדבר, שציבור זה נשאר במסגרת כלל יראי ה' הנאמנים להלכה, אולם אחר הכל עינינו רואות, כי מי שרוצה חינוך תורני איכותי לילדיו יחפש אותו בציבור החרדי הרגיל, וההוכחה המובהקת לכך היא מספרם הגדול של הורים חרד"לים – מהאיכותיים ביותר – השולחים את ילדיהם למוסדות חרדיים, ומוכנים לוותר רבות בעניני השקפה ובלבד שילדיהם יגדלו במסגרת בה החילוניות נמצאת מחוץ לגדר, בלי הסתייגויות.

אולם בנקודה זו עלינו לעצור ולהתבונן בזהירות – מה גורם לנוער החרד"לי לפזול לעבר הישראליות? מה מוציא אותם מבית המדרש? מי שיאמר שלא חנכו אותם מספיק לאהבת תורה אינו אלא טועה. מי שיאמר שבכתים חרד"ליים מדקדקים פחות מבתי חרדיים רגילים בהלכות מוקצה אינו אלא מעלה השערה. יתכן ובקהילה מסוימת זה נכון, ובאחרת – פחות. הרמה הדתית של היהודי החרד"לי הממוצע היא רמה גבוהה ולא היא אשר גרמה לשבר אותו אנו מתארים. הבעיה של הציבור החרד"לי איננה בתפיסתו הדתית, כי אם בתפיסתו הלאומית.

מאז הופיע מייסד הציונות המדינית על בימת ההיסטוריה, נוצרה חלוקה בקרב העם ביחס לתנועתו. היו שצדדו בה, דתיים וחילוניים כאחד, והיו שהתנגדו, כאשר גם בקרב מתנגדיה היו דתיים וחילוניים. אולם כל זה היה נכון ביחס לציונות, אותה תנועה לאומית אשר בקשה ליצור עם חדש בארץ-ישראל תחת העם היהודי

לתנועה הציונית אשר חרטה על דגלה את ערכי הדמוקרטיה והשוויון ושאר תועבות המערב. זוהי דוגמא אחת מני רבות, והיא מעידה על בעיה מובנית, לא על כשל מקומי הניתן לתיקון בנקל.

ישנם רגעים בחייה של אומה, בה היא עומדת על פרשת דרכים וחייבת לקבל הכרעה. ניתן להגדיר זאת כ'צוק העתים'. פשיטת הרגל של הציונות החילונית מבשרת כי תקופה חדשה בפנינו, ואם נכיר בגודל השעה ובהזדמנויות העומדות בפנינו, נוכל להביא את העולם לתכליתו בגאולה השלמה לה חכינו כה רבות. הציבור החילוני כאמור מצוי בשבר, הציבור הדתי-לאומי שאינו מוגדר כחרד"לי אף הוא כרוך אחר אדונו החילוניים. על הציבור החרדי מוטלת כיום חובה להתנער מעפר, ולאמץ מחדש את הלאומיות היהודית השורשית, ואם הציבור החרד"לי - אשר כבר יש לו מושג של לאומיות יהודית - ישיכל להבין כי התנועה הציונית אינה מבטאת לאומיות זו, כי אם להפך - היא ניסתה [וברוך ה' נכשלה] להעמיד לאומיות חילופית תחתיה - אזי יוכל ציבור זה ליטול חלק בכיר בהעמדת הלאומיות היהודית המקורית על תילה.

אחים יקרים! הגיע הזמן לערוך את חשבון הנפש ההכרחי הזה ולהכריע - להכריע באומץ ובתבונה כראוי לגודל השעה. ■

הצד השווה לכולם היה ההתעלמות מהלאומיות היהודית המקורית ששורשה בסניני ובברית האבות. את התוצאות ההרסניות של התכחשות למימד הלאומי של עם ישראל ניתן לראות בקרב אותם חרדים המוכנים לוותר על נחלת ה' לבני השפחה הארורים ואשר חלקם אף מואסים בארץ חמדה ובונים לעצמם את עתידם הרוחני והגשמי בטומאת ארץ העמים. ואת התוצאות ההרסניות של אימוץ הלאומיות בגרסתה הציונית אנו רואים באחוזים העצומים של נושרים מקרב הציבור הדתי-לאומי, גם החרד-לאומי, בהערצה הגלויה והסמויה המקננת בקרבם לאישים חילוניים שונים ומשונים, וברגשי הנחיתות המובנים כלפי הרוב החילוני, דבר המקבל ביטוי מובהק בצבא, שם גודלה של הכיפה הולך וקטן כפונקציה ישירה של העליה בסולם הדרגות, וכן בהתבטלות כלפי השקפת העולם הציונית-חילונית בשלל נושאים, בהם תחת להשמיע את דבר ה' מכח הלאומיות היהודית האמתית, נכנעו לתכתובי השלטון החילוני ומסודותיו. דוגמא מובהקת לכך היא היחס לאויב הערבי - הציבור החרד"לי, על-אף הבנתו את חשיבות הנושא של שלמות הארץ - מאנו להציג את עמדת היהדות הנאמנה המחייבת את גרוש האויבים מקרבנו והשוללת מכל וכל מתן שוויון אזרחי לגויים במדינה היהודית, וזאת משום שאילו עשו כך היו נותנים גט כריתות

Dear Jews! This unique pamphlet is being distributed all over the Charedi cities and neighborhoods in Israel. We have no governmental aid, as is obvious, and we depend solely on members of the public whom understand the importance of spreading our ideas. Due to the fact that many people all over the country and the Jewish world are waiting to read our message each month, and due to the fact that some noisy haters of us would do anything to prevent us from spreading our ideas, it is of utmost importance that our supporters all over the land help distributing the pamphlet in a professional manner and as much as possible. Car owners are specially called upon to help us with distributing. A professional distributor can work for us in Lakewood, New Jersey, but the costs are already very high. We also want to start distributing a pamphlet in English. We would be very grateful for any contribution and, as said above, for any help in distributing. You can be in touch with us in order to contribute, to take part in distributing or for any questions you may have. Just leave a message at 052-7195368 or better still, send an e-mail to yyy7@neto.bezeqint.net

איה מקום כבודו הרב מגשה בן-יוסף

התורה במקומות רבים
מתארת את ה' כשוכן
במקדש... לעומת זאת
שלמה המלך בתפילתו
בעת בנין המקדש מציג
כביכול גישה שונה...
משמעות דבריו, שה'
שוכן בשמים, אלא
שעיניו וליבו נתונים
אל המקדש והוא
מאזין ושומע את
תפילת המתפללים
אליו במקדשו

(דברים י"ג, ה'), וכן מוזכר
ענין זה עוד פעמים רבות
בחומש דברים.

עוד מתבאר בתורה
ובנביא, שכבוד ה' מלא
את המקדש, כמו שנאמר
בתורה ביחס למשכן
- "ויכס הענן את אהל
מועד וכבוד ה' מלא את
המשכן. ולא יכל משה
לבוא אל אוהל מועד כי
שכן עליו הענן וכבוד ה'
מלא את המשכן" (שמות מ',
ל"ד - ל"ה), ובמלכים נאמר
לגבי המקדש - "ולא
יכלו הכהנים לעמד לשרת
מפני הענן כי מלא כבוד
ה' את בית ה' (מלכים א' ח',
ל"א); ולא יכלו דברי הימים ב' ה', ל"ד).

נמצאנו למדים, ששם ה' שוכן במקדש,
וכבודו מלא את המקדש, אך הוא עצמו נמצא
כביכול בשמים.

ויש להתבונן בענין זה במספר נקודות.

א - מהי משמעות המושג 'שם ה' השוכן
במקדש, למרות שה' עצמו כביכול שוכן בשמים.

ב - אם אכן ה' שוכן בשמים, שומע את
תפילותינו מן השמים ועונה אותנו משם, מפני מה
אנו מתפללים אל המקדש? ויהושפט מלך יהודה
ענה על שאלה זו באמרו - "ויבנו לך בה מקדש
לשמך לאמר אם תבוא עלינו רעה... נעמדה לפני
הבית הזה ולפניך כי שמך בבית הזה ונזעק
אלך מצרתינו ותשמע ותושיע" (דברי הימים ב' כ', ט')

התורה במקומות רבים מתארת את ה' כשוכן
במקדש, כך נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם" (שמות כ"ה, ח'), ונאמר "ושכנתי בתוך בני
ישראל והייתי להם לאהים. וידעו כי אני ה' אלהיהם
אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם"
(כ"ט, מ"ב - מ"ג), וכך הוא בעוד מקראות רבים.

לעומת זאת שלמה המלך בתפילתו בעת
בנין המקדש מציג כביכול גישה שונה, ואומר -
"האמנם ישב אלהים על הארץ הנה השמים ושמי
השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי"
(מלכים א' ח', כ"ז; ועיין דברי הימים ב' ו', י"ח), והתשובה
של שלמה היא - "ופנית אל תפילת עבדך...
להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה לילה ויום
אל המקום אשר אמרת יהיה שמי שם, לשמוע
אל התפילה..." (מלכים א' ח' כ"ח - כ"ט; ועיין דברי הימים
ש"ט י"ג - י"ד). משמעות דבריו, שה' שוכן בשמים,
אלא שעיניו וליבו נתונים אל המקדש והוא מאזין
ושומע את תפילת המתפללים אליו במקדשו,
ושלמה חוזר על כך עוד פעמים רבות בתפילתו -
"ובאו והתפללו בבית הזה. ואתה תשמע השמים
מכון שבתך" (מלכים א' ח' ל"ד; ועיין בכל הפרק שם וצפיק
המקביל בדברי הימים), אמור מעתה ה' שוכן בשמים
אלא שעיניו וליבו אל הבית.

וקשה, כיצד יתישבו הדברים עם המבואר
בתורה במפורש פעמים רבות, שה' שוכן במקדש.
והתשובה לזה נמצאת בדברי שלמה עצמו
שהבאנו לעיל - "להיות עיניך וליבך פתוחות
אל הבית אשר אמרת יהיה שמי שם" - כלומר,
שמו של ה' מושג במקדש, ועל כן נחשב הדבר
שה' שוכן במקדש, אך ה' עצמו נמצא **כביכול**
בשמים, ובאמת שגם זה מפורש בתורה במקומות
רבים, כמו בפסוק "והיה המקום אשר יבחר ה'
לשום את שמו שם לשכנו ודרשו ובאת שמה"

ואחר כל הדברים הפשוטים הנ"ל, נשאלת השאלה כיצד אפשר להגדיר את הקב"ה כמלך ישראל אפילו על דרך משל? וכי מלך הוא ה', וכי הוא פועל בכח התחתונים, והאם הוא נצרך לצינותם אליו בכדי לפעול, האם למיסים הוא צריך בכדי להוריד לנו גשם, הלא הכל הוא פועל מצד עצמו בכוחו, וכיצד אם כן ניתן להגדירו כמלך עלינו.

והתשובה לזה היא, כי הן אמנם הכל הקב"ה פועל מכוחו שלו ואינו צריך לצינותו כלל, אבל ישנו דבר אחד אותו הקב"ה אינו פועל מכח עצמו אלא מכחנו, והוא מה שאמרו חז"ל - "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". להוריד גשם - ה' מוריד מעצמו, להשפיע עלינו כל טוב - הוא משפיע לבדו, אבל לעשות אותנו יראי שמים, להביא אותנו למצב בו נהיה כלי ראוי לקבלת שפעו - זאת אין הוא עושה מעצמו, לזה הוא צריך כביכול אותנו, את עבודתנו ואת בחירתנו.

אמנם גם זאת לא הניח הוא לנו לפעול לבדנו בלא עזרתו, אלא שפעולה זו הוא אינו פועל לבדו, אלא הוא פועל אותה כמלך, וכפי שהסברנו לעיל, שהוא מצדו מתגלה עלינו בכבודו, כדי שעל ידי זה נירא אותו ונתבטל אליו, נפנה אליו ונכנע לו, ואז נהיה כלי ראוי לקבלת שפעו, כאמור - "כי לבעבור נסות אתכם בא האלים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות כ', י"ז), ונאמר - "הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון" (דברים ד', י').

תורה הדברים, שבכל מה שנוגע להביא אותנו למצב של יראה ממנו, שזה הוא המכשיר אותנו להיות כלי קיבול לשפעו, פועל הקב"ה כמלך, במשמעות זו שאינו עושה עבורנו את העבודה, אלא הוא מתגלה עלינו בכבודו, ועל ידי זה אנחנו מבחירתנו יראים ממנו ונכנעים אליו, אמנם בכל מה שנוגע להשפעת הקב"ה עלינו אחר שאנו כבר כלי קיבול מתוקן להשפעתו - זאת פועל הקב"ה לבדו בכח עצמו ולא בכחנו כלל, כלאהים ולא כמלך.

ואחר הקדמה זו נבוא אל המבוקש. בית המקדש הוא המקום בו ה' פועל את פעולתו כמלך,

- הרי שהתפילה לפני המקדש נחשבת 'לפני ה' - מצד מה ששמו של ה' שוכן בבית. אמנם עדין תמוה הדבר, שכן אם ה' שומע מן השמים ועונה משם, הלא לכאורה היה ראוי לפנות בתפילה אל השמים ולא אל המקדש, שהרי אף כי שם ה' שוכן בו - במקדש, מכל מקום שמיעת התפילה וענייתיה אינה אלא מן השמים.

ובאמת, שהדברים כולם צריכים הסבר, שהרי הקב"ה נעלה ממושגינו, השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו, ואינו בר תפיסת מקום כלל, כפי שבארו הקדמונים, וכל ענין שכינתו באיזה מקום שיהא אין משמעותו אלא שמתיחס הוא לאיזה מקום כאילו הוא שוכן בו, ופועל דרך אותו מקום כשוכן בו. ואם כן לא מובן לכאורה מהי הכפילות הזו, של שכינת ה' בשמים ושכינת שמו במקדש - הלא אם ה' עונה את הקוראים אליו בהר קדשו, נמצא שהוא פועל ממקום מקדשו, ומדוע לא נגדיר זאת שהוא שוכן במקדש, ולמה לן כל הני חילוקי של שכינתו לעומת שכינת שמו וכבודו.

ולצורך באור הענין עלינו להזדקק להקדמה. **הנה** בתורה - ועוד יותר בנביאים ובכתובים - אנו מוצאים יחס של ה' אל עמו כיחס מלך אל עמו. ויש להתבונן במהות יחס המלך והעם, ובעקבות זאת להתבונן בהגדרת יחס זה בינינו לבין ה' ית"ש.

המושג 'מלך' עניינו מי שפועל לטובת העם בכח העם עצמו על ידי ציותם אליו. הרי למלך אין כח עצמי, וכאשר הוא שולח את הצבא למלחמה, מי הוא הצבא אם לא העם, כאשר בונה המלך גשרים ומרחצאות - מממונם של מי הוא בונה זאת, הלא מממון העם! נמצא, שאין המלך פועל מכוחו שלו כלל, ואינו אלא מסדר את כח העם שיפעל כראוי לתיקון כלל העם באופן היותר שלם.

נמצא, שהמלך צריך הוא לעם שיציתו לו, שכל כוחו אינו אלא כח העם, והוא יכול להשתמש בכח העם רק על ידי כך שהם מציייתים ונכנעים אליו.

ועל-מנת שיכנע העם למלכו, הוא מגלה להם את כבודו וגדולתו, שעל ידי זה ייראו אותו ויעריצו אותו, ואז יכנעו לו ויציייתו אליו.

**בית המקדש הוא המקום
בו ה' פועל את פעולתו
כמלך, שם מתגלה כבודו
והדרו אל ישראל, שם
הם יראים אותו, עובדים
ונכנעים לפניו, שם הם
מתפללים לפניו בהיותם
משיגים שם את הדר
כבוד הודו, ומבינים כי
ממנו ישועתם, ומבחינה
זו נקרא ה' שוכן
במקדש', בהיותו שוכן
שם, כמלך השוכן בעמו
ועמו משיגים את כבודו
ומתבטלים אליו.**

המתגלה להם - כן הוא
מאיר פניו אליהם ועונה
לשוועתם.

ובל זה רמזוהו
רבתינו ז"ל בדברי
קדשם הקצרים והמאירים
במסכת יבמות ק"ה:
וזה לשון קדשם - "ר'
חייא ור' שמעון בר
רבי הוו יתבי, פתח חד
מינייהו ואמר: המתפלל
צריך שיתן עיניו למטה,
שנאמר: והיו עיני ולבי
שם כל הימים, וחד אמר:
עיניו למעלה, שנאמר:
נשא לבבנו אל כפים.
אדהכי אתא ר' ישמעאל
בר' יוסי לגבייהו, אמר
להו: במאי עסקיתו?
אמרו ליה: בתפלה;
אמר להו, כך אמר אבא:

המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה,
כדי שיתקיימו שני מקראות הללו."

נמצאנו למדים, כי המתפלל צריך שיתן עיניו
למטה למקום המקדש (כמו שפירש"י ט"ז ס"ט), שם שורה
השכינה, שם מתגלה כבוד ה', והיינו שצריך הוא
להתבונן בכבוד ה' המתגלה לו, ומכח זה יפנה
אל ה' בתפילה כראוי, אמנם ליבו יהא למעלה,
לידע ולהבין כי על-ידי השגת כבוד ה' הוא אינו
מביא על עצמו את השפע, אלא הוא רק מכשיר
את עצמו להיות כלי קיבול ראוי לקבלת השפע,
אמנם השפע האהי עצמו מלמעלה הוא בא, מאת
ה' מן השמים בכח ה' לבדו, לפי ענינו של ה' ולא
לפי ערך השגת האדם אותו.

וידי רצון שיפקח ה' את עיניו אל המקום
אשר עליו אמר "והיו עיני וליבי שם כל
הימים", יראה בשממונו ובחורבנו, ויאיר פניו
אל מקדשו השמם, וימלאנו מכבודו, ונזכה
כולנו יחד לראות בכבודו אשר יזרח על ציון,
במהרה בימינו אמן. ■

שם מתגלה כבודו והדרו אל ישראל, שם הם יראים
אותו, עובדים ונכנעים לפניו, שם הם מתפללים
לפניו בהיותם משיגים שם את הדר כבוד הודו,
ומבינים כי ממנו ישועתם, ומבחינה זו נקרא ה'
'שוכן במקדש', בהיותו שוכן שם, כמלך השוכן
בעמו ועמו משיגים את כבודו ומתבטלים אליו.

אמנם מצד סדר ההשפעה שה' משפיע להם
לישראל, לא נכון הוא לומר שהוא שוכן בישראל,
שאין השפע בא להם לישראל ע"י השגת כבוד
ה' השוכן בתוכם, לא על ידי פעולתו ובחירתו
ה' משפיע עלינו את שפעו, כמלך בשר ודם
שכל פעולותיו אינן באות אלא על ידי השגת
העם את כבודו, ופעולתם עפ"ז - לא כך הוא,
אלא לאחר שישראל עומדים ככלי קיבול ראוי
לקבלת השפע, משפיע להם הקב"ה לבדו מכוחו
לבד, ועל כן מצד סדר ההשפעה אנו רואים את
הקב"ה כשוכן בשמים, משם מושפעת כל טובה
וכל ברכה אל הארץ, והוא שוכן שם בשמים
המשפיעים, ומשפיע משם אלינו את כל טובו,
לא על ידי מעשינו.

ויעוד עומק יש כאן, שה' אינו משפיע עלינו
את השפע רק כפי הקומה בה אנו משיגים אותו,
שאנו נגלה לנו כבודו באותה דרגה בה שייך
מבחינת השגתו שיגלה לנו כבודו, אמנם הוא
ודאי עליון לאין ערוך מזה, והוא משפיע עלינו
לפי מה שהוא ולא לפי מה שאנו משיגים אותו.
והדברים נקשרים בנאמר למעלה, שכיון שאין
השפעתו דרך מעשינו אלא מכוחו שלו, ממילא
היא גם אינה נעשית לפי דרגת הכרתו, אלא לפי
מה שהוא כביכול.]

למדנו, אם כן, שה' משפיע על עולמו מן
השמים. אולם לכשתבונן ונבחן למי הוא משפיע,
נמצא כי השפעתו נתונה למי שפונה אל כבודו
המתגלה למטה. לפי הדרגה בה אנו מתבטלים
לכבודו, פונים אליו, בוטחים בו, מתפללים אליו
- לפי זה הוא עונה אותנו, וזהו "והיו עיני וליבי
שם כל הימים" - עיניו וליבו של ה' המשפיע
היושב בשמים - הם אל בית המקדש, אל המקום
אשר נקרא שמו עליו, אל המקום בו הוא מתגלה
לנבראיו, שלפי הדרגה בה הם פונים אל כבודו

מסירות נפש על "כיבוש ארץ ישראל"

[הלך ראשון]

שכח חיילות האויב אינו מעלה ואינו מוריד, והכל תלוי בגזירת עליון, ואם נגזר עליו שיחיה, לא יוכלו אויביו לעשות לו כלום - עיי"ש בהרחבה.

[א] "ת", הא איתא (בבא בתרא 65, ב): שמותר לצאת לחו"ל מפני הרעב, וק"ו מפני פיקוח נפש?

תשובה: שם מדובר על ישיבת ארץ ישראל שאינה גורמת **כיבוש**, דהיינו שהארץ כבושה תחת שלטון יהודי - גם ללא שהוא נמצא בארץ ישראל.

ואמנם גם "ישיבה" שאינה גורמת כיבוש - אינה מופקעת לגמרי מענין "מסירות נפש", עיין להלן בדברי רבינו יהודה הלוי, המבי"ט, וה"מעיל צדקה".

ועתה נביא למעלה מעשרים מקורות מדברי חז"ל ומדברי רבותינו, שפיקוח נפש נדחה מפני מצות מלחמת כיבוש ארץ ישראל. וכן נביא מקורות המורים, שטובה וכדאית היא הישיבה בארץ ישראל גם אם היא מקרבת את המיתה, כי היא מביאה את החיים העליונים האמיתיים וק"ו שארץ ישראל היא "ארץ החיים" גם החיים הגשמיים, ועליה נאמר "למען ירבו ימיכם" (ברכות 6, ב) והיום ישראל נמצאת במקום הרביעי בעולם - ביחס לכך שתושביה זוכים לאריכות ימים, ואם מודדים את היהודים שבא"י בנפרד מהערכים [שעדיין הם בא"י לצערנו] - יתכן שאנחנו במקום הראשון].

תהלים

[א] כי טוב יום בארץ ישראל ולמחר ימות
- מלחיות אלף שנים בחו"ל

[א] [תהלים פד, ו'] 'כי טוב יום בחצרך מאלף בחרתי' הסתופף בבית אלהי מדור באהל רשע'.

מבוא

מצות כיבוש ארץ ישראל כ"כ גדולה ונשגבה היא, ארץ ישראל היא "גוף השכינה", ארץ ישראל היא "גוף העולם הבא" - עד כדי שזו מצוות העשה היחידה אשר מצוה למסור עבודה את הנפש נחוץ ממלחמת עמלק, שגם היא במס"נ, אמנם גם היא תכליתה לצורך כיבוש א"י, וכמש"כ (דברים כב, יט) '...תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשפח', ומיד אח"כ כתוב (כ, ב) 'והיה פי תבוא אל הארץ' (ראה "קול הסוד" פ"ג ס"ח).

ולכן צוותה התורה לצאת עליה למלחמה שהיא פיקוח נפש, וכמו שכתב המנחת חינוך (מ"א: תכב - הריגת שבעה עממין):

"נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו להתורה ציותה ללחום עמהם, וידוע להתורה לא תסמוך דיניה על הנס כמבואר ברמב"ן, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, א"כ חזינו להתורה גזרה ללחום עמהם אף שהוא סכנה. א"כ דחויי סכנה במקום הזה, ומצוה להרוג אותו אף שישתכן".

ובן כתב להלן (מ"א: תכד - מתיית עמלק):

"דנראה דאף במקום סכנה מחויב, כי ידוע להתורה לא תסמוך דינים על ניסים כמבואר ברמב"ן כמה פעמים, והתורה צונו להלחם ומסכנים נפש במלחמה, א"כ גזה"כ הוא דאפי' בסכנת נפשות מחויב במצוה זו".

ועיין קהילות יעקב (סוטה סימן ו), שמש"כ בפרשת שופטים "אל תיראו" במלחמה - אינו משום שבטוחים שאף אחד לא ימות, "דודאי היוצא במלחמה הוא בספק סכנה, והרי ע"מ כן יוצאים, וע"ד שכתוב כזאת וכזאת תאכל החרב". ומש"כ "אל תיראו", היינו, שיהיה בטוח

נכנסין לא"י ומתים מיד אין אנו כדאי [כלומר, שזו זכות כ"כ גדולה שאין בן אנוש ראוי לה] שאנו נכנסין אל המקום אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו".

מכילתא

"לאוהבי - אלו שהן יושבין בארץ ישראל, ונותנין נפשם על ישיבתה"

[ג] **"מכילתא"** (שמות 2, 1): "רבי נתן אומר לאוהבי ולשומרי מצותי, אלו שהן יושבין בארץ ישראל ונותנין נפשם על המצות".

וביאר בעל "כפתור ופרח" (פיק 1): "נמצא לפי רבי נתן, האהבה היא מסירת הנפש על המצות, או על ישיבת ארץ ישראל".

וכן ביאר בעל "מגן אברהם" בפירושו "זית רענן" על ילקוט שמעוני יתרו (שם הוצא המכילתא כ"ג): "לאוהבי... אלו שהן יושבים בא"י. שבא"י היו גזירות קשות, והיו יכולים לברוח לחו"ל, ואפילו הכי מסרו עצמם על ישיבת ארץ ישראל, מה שאין כן היושב בחו"ל במקום הגזירות קשות, מתחייב בנפשו דלא אזיל למדינה אחרת".

מסכת כתובות

"זירא נכנס לסכנת טביעה - כדי לעבור את הירדן לא"י"

[ד] **כתובות (ק"ג, 6):** "רבי זירא כי הוה סליק לא"י, לא אשכח מברא למעבר, נקט במצרא וקעבר [י"ש מקום שאין גשר, ומשליכין עץ על רוחב הנהר משה לשה, ואינו רחב לילך עליו, כי אם אוחו בידיו בחבל המתוח למעלה הימנו - קשור שני ראשיו בשתי יתידות, אחת מכאן ואחת מכאן, בשני עברי הנהר". רש"י].

כי מטא אפילגא דירדנא הוה קא טבע (כן הוא הגירסא עפ"י "כפתור ופרח" פיק 1).

אמר ליה ההוא צדוקי: עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, אכתי בפזיזותייכו קיימיתו! אמר ליה: דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנא מי יימר דזכינא לה".

ופירש"י: "כי טוב יום אשר בחצריך ולמחר ימות, מלחיות אלף שנים במקום אחר".

ומש"כ "בְּחֻצְרֶיךָ" - היינו בארץ ישראל. ומש"כ "מדור באְהָלֵי רֶשַׁע - במקום אחר" - הוא חו"ל. וכמו שאמרו (מדרש תמונה פסח ר"ה סימן ח) על מש"כ "בְּחֻצְרֵי הַסְּתוּפָה בְּבֵית אֱלֹהֵינוּ", שהכוונה על ארץ ישראל. וזה לשונו:

"ואף דוד נתאנה לה, שְנַאָמְרו: בְּחֻצְרֵי הַסְּתוּפָה בְּבֵית ה' (תהלים פד, יא). מהו הַסְּתוּפָה. רבי תנחום ברבי חנילאי ורב. חד אמר, אָמַר דוד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֲפֹלוּ יֵשׁ לִי פְּרָקְלִיטִין וּפְּרָקְלִין בְּחוּצָה לְאַרְץ וְאִין לִי אֶלֶּא הַסָּף בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, בְּחֻצְרֵי הַסְּתוּפָה. וְחַד אָמַר, אֲפֹלוּ לֹא יְהֵא לִי לְאַכֵּל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֶלֶּא סִיפּוּף שֶׁל חֲרוּבִין, בְּחֻצְרֵי הַסְּתוּפָה."

ספרי זוטא - להנא ר' ישמעאל

"אילו אנו נכנסין לא"י ומתים מיד - זו זכות שאין בן אנוש כדאי לה"

[כ] (ספרי זוטא, המיוחס להנא רבי ישמעאל - צהעלותך סימן ג):

'ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים' (במדבר 1, 15), וכי דרך שלשת ימים היה, והלא כבר נאמר 'אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע' (דברים 6 3). מה אני מקיים 'דרך שלשת ימים'?

אלא מלמד, שהילכו באותו היום כדרך שהיו מהלכין בשלשת ימים [וכדפירש"י שם (במדבר 1, 15): "מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד", והם הלכו במרוצה מרוב שמחתם הגדולה לקראת בניסתן לארץ ישראל. וכדלהלן], שבכל יום היו מהלכין שנים עשר מיל, ואותו היום הילכו שלשים וששה מיל.

היה ר' שמעון אומר בוא וראה חיבתה של א"י כמה היא חביבה, שכל מי שהוא הולך למלחמה הרי הוא רץ והולך, כשהוא מגיע למלחמה הרי רגליו משתברות, אבל ישראל אינן כן, אלא כשהיו קרובים לא"י היו רגליהם נושאות אותן, ואומרין אלו לאלו - אילו אנו

ולמה **תכניס עצמך בסכנות המדברות והימים והאומות המתחלפות.**

כג. אמר החבר: ... אך **סכנה** שהוא מסוכן כמו מי שתהיה לו סחורה מקוה שירייה בה [א.ה. עיין (דברים כד, טו) "וְאֵלָיו הוּא נִשְׂא אֶת נַפְשׁוֹ". ודרשו (בבא מציעא ק"ב, ב): "מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה - לא על שכרו?]

ואילו היה מסוכן יותר מזה כפי תשוקתו וקוות הכפרה [כלומר, גם אם מסתכן עבור ארץ ישראל - יותר ממה שרגילים הסוחרים להסתכן עבור פרנסה] - היה הדין עמו בהכנסו בסכנות, אחרי אשר חשב עם נפשו והודה על מה שעבר מימיו, הסתפק בו והחזיק בשאר ימיו ברצון להיו ויכנס בסכנה, ואם יצילנו להיו ישבח ויודה, ואם ימיתהו בעונותיו ירצה ויודה, ויאמין כי התכפר לו במיתו רב עונותיו. ורואה אני זה יותר עצה טובה מאשר יסכנו נפשם במלחמות בעבור שיזכרו בגבורה, או בעבור שיקחו שכר גדול, ושיותר קלה היא הסכנה הזאת מאשר יכנסו במלחמת הרשות כדי לקבל שכר על המלחמה*].

המשך בחודש הבא !

ועל סמך זה כתב בתשובת תשב"ץ (ה"ג סי' פ"ח) "וחכמי ישראל היו מסכנים בעצמם לעבור נהרות כדי ליכנס לא", והיו אומרים דוכתא דלא זכו ליה משה ואהרן מי ימר דזכינא ליי. ע"כ.

הרמב"ם

יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה

[ה] ספר חרדים (נלוות הסוחרים, פרק ג'), וכן הוא בשל"ה הקדוש (מסכת יומא, פרק גר מ"ב, סעיף ט'): "וכן מצאתי מכתיבת יד הרמב"ם: "...יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה, ונכנסתי לבית הגדול והקדוש, והתפללתי בו...".

רבינו יהודה הלוי, המבי"ט וה'מעיל צדקה"

מסירות נפש על "ישיבת" ארץ ישראל - לא גרע ממסי"נ למלחמת הרשות

[ו] ספר "הכוזרי" לרבי יהודה הלוי, (מלאך ה - החימת הספר - פוסקה כג - ג):

"ואחר כן היה מענין החבר שהסכים לצאת מארץ כוזר ללכת לירושלים, ויחר למלך כוזר על פרידתו ודבר עמו על זה, ויאמר לו: מה תבקש היום בירושלים ובארץ כנען...

צדקה מדברים לענין "לכוף אחריים", וריה"ל מדבר לענין מי שנרבה רוחו אותו מבלי לכוף. ועיין"ש מה שהמשך ה"מעיל צדקה": "וגם מגדולי המהברים שכתבו על זמנן שהיו סכנות גדולות על הדרכים, לא כתבו כ"א שלא לכוף אדם את אשתו, אבל הרוצח בעצמו לנפשו - אין מוחזן בידו, כי לבו שלם וכמוה בה' ששומר מצוה לא ידע דבר רע".

העולה מהדברים: מי שנרבה רוחו אותו לשבת לא"י - הרי"ו בגדיו "מלחמת הרשות", שיכול להסתכן אפילו בסכנה גדולה יותר ממה שמסתכן עבור פרנסתו. ומי שנא לכוף את בני ביתו לשבת לא"י - הרי"ו בגדיו "פרנסה", שרק דירת סכנה שהסוחרים מכניסים עצמם לזה - יכול לכוף בני ביתו.

כמה דברים אמורים, לענין מצות "ישיבת" בארץ ישראל, אמנם לענין מצות "כיבוש" ארץ ישראל" חלה מצוה מדרארייתא על כל ישראל למסור נפש עבורה.

הומנים שוים לקיום מצוה זו, וכן מכואר מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים שכתבו שכופין האשה שתעלה עמו כפשפא דמתני' [הם אומרים שהגדר הוא, שאם זו סכנה שהסוחרים אינם נמנעים ליכנס אליה בשביל מסחרם - גם האיש יכול לבנות את אשתו לעלות לא"י למרות דירת סכנה זו, ובסכנה שגם הסוחרים נמנעים ליכנס אליה - אינו יכול לכוף.

א"כ ביאורו הוא כנ"ל, שמכוון שמדובר על מצות "ישיבת" שאינה "כיבוש" - לכן אין בזה משום "מלחמת מצוה", אלא גדרו כגדרי מסירות נפש על פרנסה.

ואמנם יש לציין, שמהכוזרי משמע, שלמרות שהויה "ישיבה" שאינה "כיבוש" - אפשר להסתכן יותר ממה שמסתכנים עבור פרנסה, וכלשונו: "ואילו היה מסוכן [עבור א"י] יותר מזה [יותר ממה שמסתכן עבור פרנסתו] - היה הדין עמו".

אך אין כאן מחלוקת, כי המבי"ט והמעיל

[2] וא"ת, מדוע לא כתב ר' יהודה הלוי שזו "מלחמת מצוה" - מצד מצוות "מלחמת כיבוש ארץ ישראל"?

ו"ל, שמכוון שריה"ל נסע לארץ ישראל בתור יחיד - ממילא לא היה בזה משום "כיבוש", רק משום "ישיבה" (עיין בגמרא), וההדוש כאן הוא שאפילו עבור "ישיבה" שאין בה כיבוש - מוצדק למסור נפש, ולא גרע ממסי"נ לפרנסה ומלחמת הרשות. וקל וחומר כשמקיימים גם מצוות "כיבוש", שאז נוסף שזו ג"כ "מלחמת מצוה".

והעיקרון הזה מובא גם במבי"ט (ה"ג סימן כ"ז), ובש"ת "מעיל צדקה" (סי' כ"ו), לגבי ההלכה ששינוי בכתובות (ק, ט): "הכל מעלין לארץ ישראל אחד האנשים ואחד הנשים", שהאיש יכול לכפות את אשתו לעלות עמו לא", וכן האשה יכולה לכוף את בעלה. וה'מעיל צדקה" מאריך - שכל

הנהגת החינוך של ה' בזמן השופטים ובימינו אנו

הרב נפתלי סופר

הרי לנו, כי תקופת השופטים, לא היתה 'תקופת ענישה' אלא 'תקופת חינוך', תקופה בה חינוך הקב"ה את ישראל כי אין כדאי להם לילך אחרי אלוהי העמים. בתקופה זו היו ישראל צריכים לקנות הכרה אמיתית, כי אכן אין כדאיות בשום דרך אחרת, מלבד הדרך אותה ציוה השי"ת בתורתו הקדושה

ויהבלו, ואין אנו רואים כי הקב"ה מכוון אותם חזרה אל התלם במלמד הבקר, אלא נראה לעיניים כאילו ח"ו עזב הרועה את הצאן.

ונדגיש, כי אין אנו שואלים כלל על ההנהגה האישיית, אשר אותה הגדירו חז"ל כשאלת צדיק ורע לו; רשע וטוב לו, אלא על ההנהגה הכללית בה נוהג ה' עם האומה הישראלית. הנהגה זו מתנהלת בשונה מכל מהלך ההיסטוריה, בה כיון ה'אֱלֹהִים את עמנו, אם ע"י עבדיו הנביאים אשר הוכיחו את ישראל חדשות לבקרים, ואם

ע"י תוכחות בשבט אנשים כאשר ייסר איש את בנו. ואילו עתה נראה, כי אין האב מייסר את בנו, ואדרבה - הבן הולך ומתרחק, עד כי ניתן כמעט לראות באופק את ההתרסקות הצפויה [1].

במחזור לימוד המקרא השנתי של 'קדושת ציון', עוסקים אנו כעת בספר שופטים. ספר זה מתאר את תקופת הזמן ההיסטורי אשר היתה תקופת מעבר בין ימות משה ויהושע אשר

עומדים אנו כיום בעיצומו של תהליך פלאי אשר מחולל בוראנו בהיסטוריה העולמית. תהליך זה מתחולל ע"י בני אנוש ועל גביהם בצורה טבעית אבל בלתי נתפסת, בקצב די מהיר מבחינת טווח הראיה ההיסטורי, אולם המתבונן - פעמים רבות נראה לו כאילו כלום לא קורה.

אף על הנקודה המדויקת בה החל התהליך, איש לא יוכל להצביע. ויש שיאמרו כי תהליך זה החל כבר בשעה שחרב מקדשנו.

שאלות רבות ישנן על הצורה בה מנהל השי"ת את המהלך האדיר, אשר סופו יגיע בהבאת העולם כולו אל תיקונו, וגילוי האמת האבסולוטית - "כי ה' הוא ה'אֱלֹהִים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד"!

חלק מהשאלות תפטרנה ע"י התבוננות במאמרי חז"ל, הנסובים על סוגיה זו בדיוק. חלק מהספקות יותרו אך ורק לאחר סיום התהליך, ויתכן שחלק מהתמיהות לא תתישבנה לעולם. במאמר זה ננסה למצוא תשובה לשאלה אחת, אשר מעסיקה יהודים רבים בזמננו אנו.

תורתנו מלאה בהבטחות על השכר הרב המצפה לעם ישראל אם יקיימו את ציוויי ה'אֱלֹהִים, ומאידך העונשים הצפויים לאומה, אם יעברו ח"ו על מצות התורה. ואכן במהלך ההיסטוריה הגשימו הדברים את עצמם, וכאשר שמרו ישראל את מצות ה' היה חלקם טוב, וכאשר המרו את פי ה' ידעו רעות רבות וצרות, עד אשר גלינו מעל אדמתנו.

והנה בעשרות השנים האחרונות ובפרט מאז קובצו גלוייתינו לארצנו, נדמה כאילו חדל השי"ת לנהוג עמנו בהנהגה זו. רוב ניכר בקרב אומתנו עזבו את התורה ופנו להם אחרי ההבל

[1] במאמר זה ההתייחסות היא בעיקר לחלק של עמנו שאינם שומרים את התורה. אמנם יש קבוצה גדולה מאד בעם ישראל המקיימים בכל לב ונפש את רצון השי"ת, וברוך שכבה לו בעולמו. אולם השאלה בעיניה עומדת, מדוע אין הקב"ה מוכיח ומייסר את החלק הטועה של עמנו.

הרי לנו, כי תקופת השופטים, לא היתה 'תקופת ענישה' אלא 'תקופת חינוך', תקופה בה חניך הקב"ה את ישראל כי אין כדאי להם לילך אחרי אלוהי העמים. בתקופה זו היו ישראל צריכים לקנות הכרה אמיתית, כי אכן אין כדאיות בשום דרך אחרת, מלבד הדרך אותה ציוה השי"ת בתורתו הקדושה.

אמנם מי כהחכם ומי יודע פשר דבר, ומי יאמר כי ויכל איש לחקור את סודות יוצרו, ולבאר את דרכי הנהגותיו. אולם בזהירות הראויה נאמר, כי יתכן ואף אנו נמצאים במעין 'תקופת חינוך'. אמנם אין הקב"ה מעניש את האומה באופן כולל על עוונותיהם, אולם יתכן כי בתקופה זו, המטרה היא להראות לנו, כי המערכות אשר מתאימות לאומות העולם אינן יכולות להתאים לבני ישראל. מבחינה זו הרי שיש בתקופתנו דמיון מה לתקופת השופטים, אבל יש ג"כ שוני גדול. שתי התקופות הן תקופות שמטרתן לחנך את בני ישראל, ולגרום להם להסיק מסקנות ממצב עראי, ולהשליך ממנו על המצב הקבוע המעותד לבוא אחריו. אבל בעוד שבתקופת השופטים הלקח הנלמד היה, כי אי ההליכה אחרי ה' איננה משתלמת מחמת כך שאז מסיר ה' את השגחתו מעלינו והיה לאכול ח"ו, הרי שבתקופתנו, החינוך מתבצע דווקא בצורה הפוכה. בתקופתנו מראה לנו ה' יתברך, כי אף ללא התערבות וענישה אלהית, אין המערכות אשר נוצרו בידי אדם יכולים להוות מצב קבוע ולהחזיק את העם בצורה מתוקנת, ואין כל אפשרות לנהל חיי-אומה תקינים, לא רק מבחינת יחסינו עם אלהינו, אלא אף מבחינת העמדת חיים מסודרים בינינו לבין עצמינו, אלא ע"י חוקי אלהינו, אשר נתן לנו בתורתו הקדושה.

הבה נלמד את הלקח של ספר שופטים כמו גם את הלקח המיוחד לתקופתנו אנו, ונחסוך על-ידי זה סבל מיותר. ■

היו מנהיגי ישראל לבין תקופת המלוכה. אחת הנקודות המודגשות ביותר בספר זה היא היא, כי בכל עת שישאל אינם שומעים בקול ה' ופונים אחרי אלוהי העמים ותועבותיהם - מיד ה' מוכרם ביד אויביהם, עד אשר הם צועקים אל ה' ושבים אליו, ואז הוא מושיעם ביד השופט, וחוזר חלילה...

נראה לכאורה למתבונן בספר, כי תקופה זו היתה 'תקופת ענישה', בה העניש ה' את עם ישראל פעם אחר פעם, עד אשר למדו את הלקח. אולם חז"ל נתנו לנו מבט שונה בתכלית על ספר שופטים, התקופה המסוקרת בו, והלקחים שעלינו ללמוד ממנו. ונצטט את דבריהם.

תנא דבי אליהורבה פרק יא :

למה היו ישראל דומין בימי שפוט השופטים? למלך שקנה בתים ועבדים ושפחות, מוח בני שש, מהן בני חמש... וגדלן על שולחנו, ואכלו ממה שהמלך אוכל, ושתו ממה שהמלך שותה, וגדלן ובנה להם בתים, ונטע להם גפנים ואילנות ונטעים, ואמר להם: "הזהרו בנטיעות הללו ואילנות הללו". כיון שאכלו ושתו, עמדו ועקרו את הגפנים וקצצו את האילנות, וכתרו את הנטיעות, ושברו את הבתים. כיון שבא המלך ומצא את כל מה שעשו... אמר: הרי הן כתינוקות של בית רבן, מה אעשה לאלו? הביא אותן והכה אותן. וכן שנו לו ושלשו לו. לכך נדמו ישראל לפני אביהן שבשמים בימי שפוט השופטים - סרחו במעשיהם והיו נמסרין למלכות, וכשחזרו ועשו תשובה מיד היה הקב"ה גואל אותן. ללמדך שלא חסר מישראל שום פרוטה שלא כדון [היינו שלא נהרגו מהן].

בהמשך הפרק מבאר המדרש, כי בכל הפעמים שנהרגו אנשים מישראל, היה זה בגלל עבירות שחטאו ישראל בינם לבין עצמם, ולא בגלל שפנו אחרי עמי הארץ ואלוהיהם.

שאלות בכל ענין, להצטרפות לקבוצת השליחה, ולכל ענין אחר,
ניתן לפנות אלינו בדרכים הבאות:

